

BRANDSCHAT

volledig verslag

met

inleiding
draaiboek
tekstkatern
beeldkatern
plattegronden
brandkrant & pers

index

<u>sectie</u>	<u>pagina</u>
inleiding	4 - 5
draaiboek	7 - 16
tekstkatern	18 - 21
beeldkatern	23 - 34
plattegronden	36 - 40
brandkrant & pers	42 - 44

BRANDSCHAT VERSLAG
herziene uitgave februari 2016
teksten © Arnold Schalks 1999-2016

fotografie beeldkatern: afbeelding 1 en 15: Jozef van Rossum / afbeelding 16: Petra Noordman / overige afbeeldingen: Pepijn Lutgerink

BRANDSCHAT, een productie van stichting Bühne de BovenLucht, werd opgenomen in het programma van het festival 'September in Rotterdam 1996' en werd financieel ondersteund door de stichting Rotterdam Festivals, de Rotterdamse Kunststichting, het Centrum Beeldende Kunst Rotterdam en de Stichting Bevordering van Volkskracht.

Stichting Bühne de BovenLucht bedankt de stichting Kunst & Complex, het Onafhankelijk Toneel, het RO Theater, Paul van Laak, John Thijssen, Roland Vonk, Gerard Smits, Marie-Marth Prins, Peter Calicher, Willem Kramer, Arnold Schalks senior, Joannes en Ludo Hoes, Henk Spronk en Riemke de Jong.

BRANDSCHAT

A. inleiding

28 februari 1996 | de CMI-brand aan de Rotterdamse Keilestraat / foto © Joannes Hoes

LOOPT U MAAR EVEN MET DE VOORSTELLING MEE OP EN LUISTERT U NAAR DE ONTROERENDE UITSPRAKEN VAN EEN BURGERSVADER, DIE DE ONGERUSTE BURGER GERUST WENST TE STELLEN. / WAAR VUUR IS, IS ROOK! / DE ZES OFFICIËLE MEDEDELINGEN VAN DE BURGEMEESTER LOPEN ALS EEN ROOKGORDIJN DOOR DE VOORSTELLING. / KLABAM! / DE PORTIERS HEBBEN DE DEUREN GESLOTEN, NU IS ER GEEN TERUG MEER. / U RUKT EEN BRANDLUCHT? / U ZIET EEN ROOKPLUIM? / MAAKT U ZICH GEEN ZORGEN: HET IS SLECHTS DE PROJECTONTWIKKELAARSDROOM DIE HEEFT VLAMGEVAT. / WAT DAARUIT OPKRINGELT ZIJN DE MADRIGALEN VAN PAUL HINDEMITH OP DE BROEIERIGE TEKSTEN VAN JOSEF WEINHEBER. / HIJ HEEFT DE HEKSENKETEL OPGEZET EN WIJST, HET MAGISCH RECEPT IN DE HAND, OP HET BEWIND VAN HET VUUR IN DE ALCHEMISTEN-OVEN, WAARIN ZICH HET CHEMISCH HUWELIJK VAN DE PRIMA MATERIA VOLTREKKEN ZAL. / “CHEMISCH HUWELIJK”, ZEI U? / WAAR HUWELIJK, DAAR BRUILOFT! / SLUIT U AAN BIJ DE OCCULTE BRUILOFTSGANG VAN CHRISTIAN ROSENKREUZ EN BEGEEF U, VIA DE HOOGTIJDIGE PERFORMANCE BANKETJE EN VERLICHT DOOR HET HOOGLIED VAN SALOMO, HEMELWAARTS, OM TENSLOTTE OP HET DAK UW HART TE WARMEN AAN DE DUO-LE BRUILOFTSMUZIEK VAN SCALA. / LAAT U OVERTUIGEN DAT HET VUUR DAADWERKELIJK LOUTEREN KAN. / TRANENDE OGEN VERHELPT U DOOR EEN BEVOCHTIGDE ZAKDOEK OP HET GEZICHT TE LEGGEN. / WENDT U ZICH DAARVOOR A.U.B. TOT DE KEEPER VAN DE BMZ-BAR, DE BEHEERDERS VAN HET BRANDBLUSMIDDELENDEPOT, OF BELT U GEWOON 06 0994499.....’

BRANDSCHAT was een product van de kunst van het (onder-)Scheiden en Verbinden. De wijze waarop de voorstelling tot stand is gekomen vertoont parallellen met de werkwijze van de scheikundige.

De titel, BRANDSCHAT samengesteld uit de woorden *brandschade* en *bruidsschat*, grijpt allereerst terug op een lokale dramatische gebeurtenis. Als leidraad diende een felle uitslaande chemische brand die in februari 1996 op een steenworp afstand van de voorstellingslocatie woedde in een opslagloods aan de Keilestraat. De door het vuur onstane gifwolk was zo bedreigend, dat bewoners van Rotterdam-zuid werden opgeroepen ramen en deuren gesloten te houden. Het verkeer op de Maas moest tijdelijk worden stilgelegd. Het stadhuis stelde rampenplan en alarmstaf in werking.

Naast historisch materiaal over de brand bevat BRANDSCHAT verwijzingen naar het bedrijf van de alchemist, waarin 'het chemische huwelijk', de verbinding van het vrouwelijke en het mannelijke element, het centrale beeld is.

De synthetische methode die de titel BRANDSCHAT opleverde, is ook terug te vinden in de opbouw van de voorstelling. De voorstelling bestond uit zelfstandige onderdelen met een eigen onstaansgeschiedenis die in een nieuwe context werden geplaatst. Sommige onderdelen hebben een literair karakter, andere hebben een mystieke achtergrond. De aangehaalde bronnen dekken een periode van ruim twee eeuwen: van het Oude Testament tot het Gemeentelijk Evaluatierapport CMI-brand uit 1996.

BRANDSCHAT speelde zich, letterlijk en figuurlijk, op meerdere niveaus af. De onderdelen werden op verschillende locaties in een voormalig fabriekspand gepresenteerd: in het trapenhuis, op platforms die op verschillende niveaus in een liftkoker waren aangebracht, op een zolderverdieping en op een dakterras, dat uitzicht bood op het toen braakliggende terrein van de ramp. Het publiek bewoog met de voorstelling mee.

Aan BRANDSCHAT werkte een 19 personen tellend gezelschap van acteurs, musici, beeldend kunstenaars, auteurs en filmmakers mee: acteur Ton Pompert, de actrice Pauline Kalker, de performers Harriët van Reek, Geerten Ten Bosch en Maarten van Gent, de auteur Heinrich Schneeweiß, de filmmaker Noud Heerkens, de animator Peter Lindhout, de beeldende kunstenaars Herman Helle, Barbara Witteveen en Jozef van Rossum, de musici Cora Schmeiser, Inga Schneider, Harm Huson, Richard Prada, Arnout Lems, Gérard te Wiel en Jacqueline Müller en de hond Napoleon.

De voorstelling werd samengesteld, geproduceerd en geregisseerd door Arnold Schalks. Het project werd gerealiseerd in overleg met de deelnemende kunstenaars. De doorloop vond plaats op maandag 6 september, de Generale Repetitie op woensdag 8 september 1999. De zes 'echte' voorstellingen waren reeds voor de première uitverkocht. In totaal hebben 180 personen BRANDSCHAT bijgewoond.

Data van de zes voorstellingen: 10 september t/m 15 september 1999 (aanvang 21.00 uur)

Voorstellingsduur: ± 120 minuten (pauze inbegrepen)

Locatie: Bühne de BovenLucht in het atelierpand van stichting Kunst & Complex, Keileweg 26-28 Rotterdam (havens 305).

Toegangsprijs: f 20,-

Bijzonderheden: in verband met de ruimtelijke beperkingen in het pand konden maximaal 30 plaatsbewijzen per voorstelling worden verkocht.

Reserveren: arnosch@wxs.nl

website: <http://www.podiumocw.nl/bs.main.asia.html>

BRANDSCHAT

B. draaiboek

	<p><i>Brandschat-medewerker Jay Papik reguleert aan het hek de instroom van het publiek.</i></p> <p><i>De bezoekers worden in de hal van het hoofdgebouw opgevangen. Daar is de 'September in Rotterdam'-incheck-balie met de kaartverkoop en het toilet. Aan de balie geven de bezoekers hun naam en hun voorkeur voor een eventuele consumptie in de pauze op (koffie, thee of frisdrank, prik, zwart, melk of suiker).</i></p>
21:00 uur	<p><i>Om 21.00 uur neemt een Brandschat-medewerker het woord en verwelkomt het publiek. Hij/zij verzoekt het gezelschap van 30 personen hem/haar te volgen. De bezoekers worden door de gids Jozef van Rossum, die hen aan de voet van de toren opwacht, tot het trappenhuis toegelaten. Alle 30 bezoekers krijgen van hem een 'eclipsbril' (ordinaire zonnebril) aangereikt.</i></p> <p>De ene looplamp in het trappenhuis op de begane grond en de twee looplampen in het trappenhuis op niveau 1 branden op 70%.</p>
21:03 uur	<p><i>Het publiek bereikt via de trap niveau 1. Hun weg leidt langs diverse 'zachtwaar' sculpturen die als onderdeel van het brandblusmiddelendepot op de vloer, aan de wand en de trapeuning zijn aangebracht (<u>zie beeldkatern, blz 23, foto 1</u>).</i></p> <p>NIVEAU 1, TRAPPENHUIS</p> <p><i>In het trappenhuis op niveau 1 bevindt zich de liftkoker met geopende deuren. De schacht wordt aan het oog onttrokken door twee gesloten bruine gordijnen. Aan het plafond van het trappenhuis hangen twee langwerpige zwarte banieren, die met hun uiteinden aan elkaar geknoopt zijn. Tussen de staarten is een rond doorzichtscherf in een zonnenvormige lijst gevat. Op de linker banier staat, in geel, de letter 'S' en het cijfer 16, op de rechter staan, in zilver, de letters 'Hg' en het getal 80. De S staat voor het element sulfur (zwavel), de Hg voor het element hydrargyrum (kwik). De getallen geven het atoomnummer van beide elementen aan. (In de klassieke alchemie waren zwavel en kwik de belangrijkste grondstoffen voor de productie van de Steen der Wijzen.) Tegen de linker geopende liftdeur staat een houten dressoir waarop een radiotoestel en een vaas met vier rode rozen zijn geplaatst. Rechts, onder de trap naar niveau 2, staat de pronkmaquette van Herman Helle op een spiegelend onderstel opgesteld (<u>zie beeldkatern, blz. 24, foto 3</u>). Vanaf niveau 2 hangt de slang van het afzuiginstallatie standby boven de maquette. Uit de in het trappenhuis opgestelde luidspreker klinken vage brand- en blusgeluiden: zacht geknetter, gelaai en gesis.</i></p>
21:10 uur	<p><i>Het publiek neemt plaats op de getrapt opgestelde houten banken (<u>zie beeldkatern, blz. 23 / foto 2</u>).</i></p>
21:11 uur	<p>De looplampen op beide niveau's worden uitgeschakeld en het geluid wordt weggedraaid. In het duister en in stilte wordt het voordoek opgehaald.</p>
21:12 uur	<p><i>Vanuit de luidspreker op de bodem van de liftschacht (niveau 0,5) klinkt de stem van Heinrich Schneeweiß, die het gedicht 'Trink aus' voordraagt. Op de achtergrond is het geluid van vallend, brekend glas te horen.</i></p>
21:13 uur	<p><i>Bij de herhaling van de woorden 'Trink aus' in de laatste strofe wordt de lamp, die op de gaaswand aan de achterzijde van de liftkoker is gericht, precies op de klank 'au' ingeschakeld. Op het gaas zijn, in goud, de letters 'Au' en het getal 79 aangebracht, het symbool en het atoomnummer van het element aurum (goud). Het in zwarte kleren gestoken vocaalensemble 'Lilium Convallium' - Arnout Lems (bas), Richard Prada (tenor), Harm Huson (alt), Inga Schneider (2e sopraan), Cora Schmeiser (1e sopraan) - dat zich achter de gaaswand, in de ruimte achter de liftkoker bevindt, is voor het publiek nog niet zichtbaar. De musici staan in een V-vorm met hun gezicht naar het publiek opgesteld, allen</i></p>

met een staf met kaars in de hand. (zie beeldkatern, blz. 24 / foto. 4)

21:14 uur

Als de voordracht van de heer Schneeweiß is uitgeklonken, zet het ensemble, nog steeds onzichtbaar voor het publiek, het madrigaal 'Trink aus' in. Op de regel 'und die Nacht beginnt' nemen de zangers de hen verschafte aansteker ter hand en steken hun kaarsen aan. Hierdoor doemen hun kaarsverlichte gezichten voor het publiek op uit het duister. (zie beeldkatern, blz. 25 / foto. 5). Op de herhaling van de regel 'Trink aus' gaat de lamp op de gaaswand precies op de klank 'au' weer uit, waardoor het ensemble nog beter te zien is.

NIVEAU 1, ACHTER LIFTKOKER

21:18 uur

HINDEMITH MADRIGAAAL Nr. 4 (Lilium Convallium)

"Trink aus" (voor tekst en vertaling zie tekstkatern, blz. 18)

*De set op het lager gelegen niveau 0,5 wordt, via een in de liftkoker neergelaten onder 45 graden gekantelde spiegel, zichtbaar voor het publiek op niveau 1. Bovenaanzicht van een dakkapel met een dubbel raamkozijn. Eén enkel klpraam scharniert om de middenstijl. **Maarten van Gent** steekt uit de rechter raamopening. Op het matglas van het gesloten linkerraam wordt een dia van Maarten's dubbelganger geprojecteerd. (zie beeldkatern, blz. 25 / foto 6)*

NIVEAU 0,5 LIFTKOKER

Maarten steekt een kaars aan.

*De eerste officiële mededeling wordt voorgelezen door **Ton Pompert**, die zich, onzichtbaar voor het publiek, in zijn kantoor op het platform op de tweede verdieping bevindt. Zijn stem klinkt via een op het plankier op niveau 1 opgesteld radiotoestel. Uit het toestel komt door de opening, waar zich normaalgesproken de luidspreker bevindt, steeds sterker wordend licht. Maarten spitst de oren.*

21:20 uur

EERSTE OFFICIËLE MEDEDELING VAN DE BURGEMEESTER (Ton Pompert)

"Eh...een mededeling van...de...burgemeester. Er is zoals gezegd...een oproep aan de mensen in Heijplaat, Hoogvliet en Spijkenisse en uiteraard in de buurt van de Keilestraat Keilehaven ...om de ramen en deuren dicht te doen. Er is...sprake, om u te informeren uiteraard van een container die in een loods in de Keilestraat...Keilestraat...is in brand geraakt. Eh...er is een gifwolk ontstaan met een rookkolom van tachtig meter. Die wordt nu bestreden, die verwaait... Er zijn stoffen vrijgekomen en de klachten die gaan zover tot in Zuidland. Eh...de noord...oostenwind zorgt ervoor dat dus de wolk in de richting van Heijplaat, Hoogvliet, Spijkenisse gaat... Het blussen is onder groot alarm begonnen uiteraard meteen. Tot tweemaal toe zijn de sirenes in de gebieden die moeten opletten zijn afgegaan, ambulances zijn standby beschikbaar. Er zijn tot op heden niet ernstig, maar acht gewonden, waarvan er...drie...naar Dijkzigt-ziekenhuis zijn vervoerd. En ik herhaal...we zijn met alle kracht bezig, met alle kracht bezig...om deze brand in die container in die loods met de gevolgen daarvan te bestrijden. Ik herhaal dus dat de ramen en deuren dicht moeten..."

Het licht uit de luidsprekeropening van het radiotoestel neemt na afloop van de mededeling in sterkte af, wordt tenslotte uitgeschakeld.

NIVEAU 0,5 LIFTKOKER

21:22 uur

HANG- EN SLUITWERK (Maarten van Gent)

Maarten maakt sniffende geluiden. Jozef geeft in de zaal de geopende flesjes met chloor door. Maarten buigt zich ver naar buiten, neemt de hand-

greep van het linkerraam en sluit het boven zich. Maarten duikt op uit de linker raamopening. Op het matglas van het gesloten rechterraam wordt nu ook een dia van Maarten's dubbelganger geprojecteerd. Maarten buigt zich weer ver naar buiten, neemt de handgreep van het rechterraam en sluit het boven zich. enz, enz.

“...in de gebieden die ik heb genoemd, te weten...Heijplaat, Hoogvliet en Spijkenisse. Het is zo,...is mij geïnformeerd, dat het er naar uitziet dat het niet écht schadelijk is en dat lijkt me ook een...goede mededeling...deze omstandigheden... Maar we zijn nog steeds...hard bezig om een en ander verder te bestrijden en te onderzoeken.”

21:25 uur *De hang- en sluitwerkscène eindigt als het ogenschijnlijk enkele klapraam uit twee samengevoegde dunnere ramen blijkt te bestaan. Door de raamdelen te scheiden kan Maarten beide ramen met een klap te sluiten. Hierdoor wordt de kaars gedoofd.*

21:26 uur *De spiegel wordt gekanteld tot een verticale stand en langzaam in de liftkoker opgehesen. De spiegel reflecteert het publiek. De op niveau 2 opgestelde rookmachine laat een 'rookvitrage' neer in de liftkoker. De hijsbalk met de spiegel wordt langzaam in de mist opgehaald. Door de nevel ploegt het schijnsel van een blauw zwaailicht en priemt een fel zoeklicht.*

In het donker achter de liftkoker op niveau 1 bevindt zich nog steeds het vocaal ensemble. Langzaam lossen de nevelslierten op en worden de zangers zichtbaar door het met zwart gaas bespannen raam. De gezichten van de vijf zangers worden van onderen aangelicht door een als voetlicht opgestelde video monitor. De daarop vertoonde opname van een vuur veroorzaakt een flakkerend schijnsel. Als de 'rook' volledig is opgetrokken zetten ze het tweede madrigaal in.

NIVEAU 1, ACHTER LIFTKOKER

21:27 uur **HINDEMITH MADRIGAAAL Nr. 9** (Lilium Convallium)

“Magisches Rezept“ (voor tekst en vertaling, zie tekstkatern, blz. 8)

Door de luchtstroom van het zingen en het extra aanzetten van medeklinkers: 'Topfff, Kopffff' enz., flakkert de kaarsvlam. Het madrigaal 'Magisches Rezept' telt 38 regels. Op het zonnevormige doorzichtscherf tussen de banierstaarten worden tegelijkertijd 36 dia's met de getallen van 1 tot en met 36 in een bepaalde volgorde geprojecteerd. De volgorde is overgenomen van het Magisch Vierkant van de Zon, de occulte pincode van onze hemelse brandhaard.

Uit het radiotoestel komt aanzwellend licht. De tweede officiële mededeling wordt hoorbaar via twee, achter het publiek opgestelde, luidsprekerboxen.

21:32 uur **TWEDE OFFICIËLE MEDEDELING VAN DE BURGEMEESTER** (Ton Pompert)

“Dames en heren, dat is...de tweede officiële...mededeling van de burgemeester. Ik...roep in herinnering de brand die om half twaalf in de Keilestaat is ontstaan in een loods...een container in een loods, waar chloorverbindingen zijn vrijgekomen, die stinken...hinderlijk zijn...irritant, maar er is geen direct gevaar, aldus ook de directeur van de GGD. Er zijn zeventien mensen ter observatie in ziekenhuizen opgenomen met ademhalingsproblemen. We hebben uiteraard het Keilehavengebied afgezet...Heijplaat is afgesloten voor inkomend verkeer. De rivier is door het havenbedrijf gestremd. Het havenbedrijf heeft vier boten ingezet met waterschermen...ter ondersteuning van de activiteiten, groot alarm van de brandweer. ...Er vindt uiteraard voortdurend meting plaats van de concentraties van de stoffen. De bedrijven zijn geïnformeerd en vanwege de

noordoostelijke richting van de wind...lopen de klachten tot in Derksland. ...Ik herhaal, deuren en ramen dicht...voor het gebied...direct...rond de Keilehaven, maar in het bijzonder natuurlijk voor Heijplaat, Pernis, Hoogvliet, Spijkenisse, binnen blijven. En dat dichtdoen van die deuren en ramen is ook van belang voor auto's. We hebben inmiddels een...telefoonnummer, een nul zes nummer, en er wordt uiteraard met alle macht...gewerkt om de zaken te bestrijden. Dat gaat...de goeie kant uit. Zo wordt vanuit het plaats...ongeval gemeld door de brandweer, door de commandant brandweer, het informatienummer dat ter beschikking is gekomen. Is...nul zes..."

Op zijn nadrukkelijk dicteren van de afzonderlijke cijfers het informatienummer begint de bewuste cijfercombinatie 06 09 94 49 9 op de achter de gaaswand opgestelde lichtkrant te 'lopen'. Deze combinatie wordt tijdens de uitvoering van Madrigaal Nr. 3 herhaald.

"Ja, dit is een officiële mededeling zijdes de burgemeester, dus de overheid. Telefoonnummer is nulzes, nulnegen, negenvier, viernegen, negen. Ik herhaal: 06 09 94 49 9. Dat is...het informatienummer dat u kunt bellen als u nog nadere informatie wilt hebben, maar de belangrijkste informatie heb ik uiteraard nu bij deze officiële mededeling gedaan, met bijzonder dus voor de bewoners van Heijplaat, Pernis, Hoogvliet, Spijkenisse. Het gebied ook van Aveling bij de ECT..., maar we zijn...stevig bezig om een en ander...te bestrijden en dat gaat, ik herhaal dat, de goede kant uit."

(radio presentator: *Advies voor prikkelende ogen?* burgemeester:)

"Eh...Daar kan ik op dit moment niets over zeggen, behalve dan het...en dat vind ik op zichzelf...een geruststellende mededeling, afgezien van het feit dat mensen natuurlijk...zo veel mogelijk binnen moeten blijven, dat is dat er geen direct gevaar is, ...aldus de directeur van de GGD, dat...eh...is..."

(stilte; radio presentator valt in: *"Maar er zijn dus al mensen die op dit moment last van ogen hebben en geïrriteerd.."* burgemeester onderbreekt:)

"Ja, nee, dat dat heb ik ook gezegd...laat ik zeggen... 't is helder dat je daarover duidelijke mening... 't irriteert. Ik heb natuurlijk verschillende telefoontjes ook gepleegd. 't Stinkt..., 't irriteert,...mensen krijgen...last van ademhalingsprobleempjes, problemen af en toe,... Dat zijn de symptomen. 't Zijn chloorverbindingen...die dat effect hebben, maar van belang is denk ik om door te geven dat er geen direct gevaar is voor de gezondheid."

NIVEAU 1, ACHTER LIFTKOKER

Als Ton is uitgesproken zet het ensemble Lilium Convallium het madrigaal 'Tauche deine Furcht' in. Het licht uit het radiotoestel neemt in sterkte af, wordt tenslotte uitgeschakeld.

21:35 uur

HINDEMITH MADRIGAAAL Nr. 3 (Lilium Convallium)

"Tauche deine Furcht" (voor tekst en vertaling, zie tekstkatern, blz. 9)

Na de regel 'drücke in die Stirn den welken Kranz' blazen de zangers hun kaarsen uit. Zij worden hierdoor weer aan het publieke oog onttrokken.

21:38 uur

*In de liftkoker wordt een projectiescherm aan een touw neergelaten. Door middel van een in de tribune ondergebrachte videoprojector wordt de videobewerking van de passage uit 'De Chymische Hochzeit des Christian Rosenkreuz' van **Noud Heerkens** en **Joop Keesmaat** vertoond. Het geluidsspoor is te horen via de in de liftkoker aangebrachte luidsprekerkast. Het beeld verschijnt van Joop Keesmaat, die op de bodem van een schacht een passage uit voornoemd boek voordraagt (zie beeldkatern, blz. 26 / foto 7 en 8.)*

NIVEAU 1, LIFTKOKER

- 21:39 uur **CHRISTIAN ROSENKREUZ** (Noud Heerkens en Joop Keesmaat)
- (voor tekstfragment, zie tekstkatern, blz. 20)*
- 21:44 uur *Als de vertoning ten einde is klinkt uit dezelfde luidspreker het geluid van een brandweersirene, gevolgd door het geluid van een luik dat met een klap dichtvalt. Door het dichtvallen van het luik wordt het geluid van de brandweersirene zwakker, ebt langzaam weg.*
- 21:45 uur *De bruine gordijnen aan de voorzijde van de liftkoker worden gesloten. Het licht van de twee looplampen in het trappenhuis op niveau 1 neemt in sterkte toe.*
- Uit het radiotoestel komt wederom opschroevend licht. Ton Pompert spreekt zijn geruststellende Derde Officiële Mededeling uit.*
- 21:46 uur **DERDE OFFICIËLE MEDEDELING VAN DE BURGEMEESTER** (Ton Pompert)
- “Hier...dames en heren, de derde officiële mededeling. Eh...ik kan in ieder geval mededelen dat de brand wordt beheerst. En we hebben het uiteraard over de brand op de...in de Keilestraat. Er is nog geen sprake van brand meester, maar we hebben de zaak in de hand en in de beheersing. Het zal zich absoluut niet meer uitbreiden, integendeel. ...We handhaven overigens het advies aan u om de ramen en deuren dicht te houden. En als het niet persé noodzakelijk is, binnen te blijven.*
- 21:47 uur *Tijdens het uitspreken van de bovenvermelde woorden van Ton Pompert vat de rechts opgestelde maquette van Herman Helle plotseling vlam (zie beeldkatern, blz. 27, foto 9 en 10). Ton Pompert spreekt intussen rustig verder:*
- We...stellen vast dat op een enkele plaats, en dat gaat met name rond de plaats van het ongeval,...Keileweggebied alsook op een beperkt gebied op de kop van Heijlplaat...bij de waterkant, RDM, er sprake is van een vetachtige stof, poeder,...dat moet worden opgeruimd. Dat is daar neergeslagen, maar dat zijn maar een beperkt aantal plekjes, zoals gezegd rond plaats van het ongeval in de buurt van de loods, het Keileweggebied, Keilestraatgebied en...aan de kop van de Heijlplaat, aan de rand van het RDM-terrein aan de waterkant. ...Dat zijn de mededelingen en die zijn denk ik...zeer gerust...stellend, maar omdat de ramp nu in de beheersing is en dat betekent dus ook, dat er een verdunning plaatsvindt, waardoor de irritatie minder wordt voor de mensen, vinden we het nochtans verstandig, als het niet echt nodig is, om...binnen te blijven en de ramen en deuren dicht te doen...in de komende uren zal een en ander naar onze verwachting...zich verder oplossen en zult u daar verder geen last meer van hebben. Eh...voor Spijkenisse kan ik mededelen dat de maatregelen daar zijn...ingetrokken, dat iedereen daar weer vrij...op straat...kan lopen. Voor die twee plaatsen die ik noemde, namelijk rond ‘t ...gebied van de Keilestraat en op de kop aan de rand van het RDM-terrein aan de waterkant waar dus die vetachtige stof is neergeslagen...is inmiddels een...opruimingsplan gemaakt...en in voorbereiding om dat zo snel mogelijk in de komende uren op te ruimen. Dat is de officiële mededeling van de zijde van de burgemeester.”*
- 21:48 uur *Veelkleurige rook ontsnapt aan de maquette, efficiënt afgevoerd door de in positie gebrachte afzuiginstallatie. Als de brand is uitgewoed verschijnen de contouren van de tempel van Koning Salomo. **Herman Helle** verschijnt vanuit het belendende atelier in een hittebestendig pak en blaast met een bladerkanon de bladders van de maquette (zie beeldkatern, blz. 28, foto 11). De contouren van de tempel van Koning Salomo verschijnen (zie beeldkatern blz. 28, foto 12)).*
- 21:52 uur *De gids Jozef van Rossum verzoekt het publiek het voorbeeld van de rook te volgen en met hem op te stijgen naar niveau 5, de zolderverdieping, waar Pau-*

lien Kalker hen zal opvangen. Op de zolderverdieping is het Brandblusmiddeldepot gevestigd. Het betreft een sculptuur van de firma 'enkel SCHHHUIMT' (beeldend kunstenaars Barbara Witteveen & Jozef van Rossum): een op een hoop gegooide verzameling zonderlinge schuimrubberen voorwerpen die kennelijk bij de brandbestrijding ingezet werden, maar in onbruik zijn geraakt. (zie beeldkatern, blz. 30 / foto 15). Op hetzelfde niveau is ook de Brandend Maagzuur bar gevestigd. De inrichting van de bar bestaat uit een aantal tafeltjes waarop kopjes/glazen en bijbehorende naamkaartjes zijn geschikt. Het plafond bestaat uit stroken gevlochten papier.

21:54 uur

De bezoekers zoeken hun naamkaartje en nemen plaats bij de door hun bestelde consumptie. **Pauline Kalker** onthaalt het publiek op een betoog over het spijsverteringsproces. Zij illustreert haar woorden aan de hand van educatieve anatomische platen van het maag/darmsysteem die rondom aan de zolderwanden zijn opgehangen. Ze gaat op een stoel staan en draagt haar tekst 'Ons Chemisch Huwelijk' voor (zie beeldkatern, blz. 29, foto 13 en 14).

(voor de tekst van 'Ons Chemisch Huwelijk', zie tekstkatern, blz. 21)

changelement

Terwijl Pauline Kalker de gasten opvangt wordt het trappenhuis op niveau 1 omgebouwd. De maquette van Herman wordt in Mia's atelier opgeslagen. De radio en de vaas worden op een nog nader te bepalen voorziening buiten de draaicirkel van de te openen deuren opgesteld. In de vaas zitten nu geen rode rozen maar witte lelies. De banieren worden verwijderd en vervangen door een reusachtige lemniscaatvorm en twee, even reusachtige, aan elkaar geklonken ringvormen. De vormen bestaan uit flexibele lichtslang. De video-projector verhuist naar het dakterras. De steiger en de loopplank voor het ensemble worden geïnstalleerd. Wijnranken met druiventrossen worden rond de steigerpijpen gevlochten, alsook guirlandes in de kleuren rood, geel, wit en zwart. Het matglas met het symbool van de zon wordt voor de opening in de kokerwand aangebracht. De achter deze opening gemonteerde lamp wordt aangeschakeld. De 'maan'-schijf wordt aan de staalkabel van het schuifmechaniek bevestigd. De gaaswand wordt verwijderd en het decor van Geerten Ten Bosch en Harriët van Reek in positie gebracht. De liftdeuren zijn gesloten, de gordijnen geopend.

22:09 uur

Het publiek wordt verzocht de neerwaartse beweging van het slikken te volgen en zich te begeven naar het trappenhuis op niveau 1. De looplampen aldaar branden op 70%. Het vocaal ensemble staat gereed in het atelier op Niveau 2.

22:11 uur

Het publiek neemt plaats op de getrapte opgestelde houten banken. De looplampen worden uitgeschakeld. Uit het radiotoestel komt sterker wordend licht. Ton spreekt zijn Vierde Officiële Mededeling uit.

NIVEAU 1, TRAPPENHUIS

22:12 uur

VIERDE OFFICIËLE MEDEDELING VAN DE BURGEMEESTER (Ton Pompert)

"Ja, de burgemeester. Dames en heren...ik heb om te beginnen een...een goede mededeling, namelijk dat Hoogvliet...geheel wordt vrijgegeven. ...Dat daar dus...geen beperkingen meer zijn naar de bevolking toe...in termen van...in huis blijven geheel vrij Hoogvliet. Tweede mededeling die ik heb is dat de brand onder controle is. Dat betekent niet dat we al brand meester kunnen afgeven, omdat er nog brand gaande is in dat gigantische complex. En dat betekent vervolgens dat in ieder geval voor Heijplaat en Pernis...blijft gelden dat wij ten stelligsten...dat ik ten stelligsten adviseer dat men binnen blijft..ramen dicht en deuren dicht. U weet...Pernis is wel bereikbaar, dat geldt niet voor Heijplaat, Heijplaat is afgesloten door de politie. Eh...de volgende mededeling is dat...de eerdere berichten die erop zouden wijzen dat er in...dat er sprake zou zijn van zware metalen...in de stof die was...ook was neergeslagen op die paar kleine plekken vlakbij het gebied, dat daar geen sprake van is. Eh...we zijn nog steeds in onderzoek, maar er is geen sprake van lood of zware metalen, dus dat is

	<p>op zichzelf ook een goeie mededeling, zij het we nog niet precies weten...het zijn waarschijnlijk organische verbindingen zoals dat technisch heet, maar wij komen met nadere mededelingen daaromtrent. Dus ik herhaal, Hoogvliet geheel vrij...en en d'r kan dus (lachje), zal ik maar zeggen, geventileerd worden, ...de ramen als het ware open."</p>
22:13 uur	<p><i>Op Ton's woorden dat er geventileerd mag worden, opent de gids de liftdeuren. Het decor van Geerten Ten Bosch en Harriët van Reek wordt voor het publiek zichtbaar in de ruimte achter de liftschaft. Het voordeek wordt verlicht door een in de liftschaft aangebrachte bouwspot. Twee daglichtpeertjes verlichten het inwendige van het decor. Uit de in de schacht geplaatste luidspreker klinkt krekelgerasp.</i></p>
	<p>NIVEAU 1, ACHTER LIFTKOKER</p> <p>BANKETJE (Geerten ten Bosch & Harriët van Reek)</p> <p><i>Geerten en Harriët zijn beiden gekleed in een bruidsjacon. Hun hoofden en schouders zijn door de ophanging van een rijk bestikt voordeek onzichtbaar. Zij nemen een positie tegenover elkaar in en verrichten, gehurkt, als elkaars exacte spiegelbeeld, handelingen met bijenwas, darm en pigment. (<u>zie beeldkatern, blz. 30 / foto 16</u>).</i></p>
22:23 uur	<p><i>Na afloop van de performance wordt het licht op het decor van Geerten en Harriët gedoofd. Een aan de achterste trek bevestigd gordijn neergelaten. Op deze wijze wordt de ruimte achter de liftkoker optisch afgesloten.</i></p> <p><i>Een spot die aan het plafond van het trappenhuis is bevestigd wordt vervolgens trapsgewijs ingeschakeld. Deze verlicht het publiek schuin van voren. Vanaf niveau 2 daalt het ensemble Liliium Convallium de trap af. De vier leden zijn gekleed in bruiloftsgala. Via de loopplank betreden de musici de steiger. Zij nemen naast elkaar plaats, de nu op volle sterkte brandende spot achter hen, zodat het publiek de zangers alleen met fel tegenlicht, gewapend met de bij aanvang uitgereikte eclipsbril, kan zien (<u>zie beeldkatern, blz. 31 / foto 17 en 18</u>).</i></p>
	<p>NIVEAU 1, TRAPPENHUIS</p>
22:24 uur	<p>HOHELIED SALOMONIS (Liliium Convallium)</p> <p><u>Het vierstemmige 'Hohelied Salomonis' van Leonard Lechner.</u></p> <p><i>(voor tekst en vertaling, zie tekstkatern: blz. 19)</i></p> <p><i>De lamp in de opening van de kokerwand verlicht het matglas met het zonnelymbol van achteren. De maanschijf is bevestigd aan een staakabel. Een met de hand aangedreven mechaniek beweegt de maanschijf over geleidewieltjes gelijkmatig horizontaal in de richting van de 'zon'.</i></p>
22:35 uur	<p><i>Na enige tijd bedekt de maanschijf de zonnelyschijf en is de magische 'eclips' een feit. Langzaam beweegt de maanschijf weer van de zonnelyschijf af tot hij het eindpunt van zijn baan heeft bereikt.</i></p>
22:36 uur	<p><i>Het ensemble verlaat de steiger. Tijdens hun aftocht wordt in de schacht een met confetti gevulde goot langzaam gekanteld. De in de schacht aangebrachte stroboscoop verlicht, met 10 flitsen per seconde, de vallende snippers. Via de luidsprekers op niveau 1 geeft Ton Pompert vanuit zijn kantoor op niveau 2 de rest van de vierde officiële mededeling door.</i></p>
22:38 uur	<p>VIERDE OFFICIËLE MEDEDELING VAN DE BURGEMEESTER (Ton Pompert)</p> <p>"...Twee, dat er sprake is nog steeds van een situatie die we adviseren, voor</p>

zover het Pernis en Heijplaat betreft, om de...ramen en deuren...dicht te doen. ...Pernis, zoals gezegd, is wel toegankelijk. Heijplaat is ...afgesloten. Er is geen sprake van zware metalen loodverbindingen...in de stoffen die...die aan de orde zijn, maar we doen...koortsachtig onderzoek naar de preciese aard, omdat dáárvan afhankelijk is het opruimingsplan voor die twee stukken waar ik 't eerder over had, te weten daar rond...de plaats van het...van het incident, van de brand, alsook die kleine betrekkelijke...kleine smalle strook aan de kop van de Heijplaat op het RDM-terrein. Dat is de officiële mededeling zijdes de burgemeester.”

22:39 uur

De gids verzoekt het publiek hem te volgen naar het trappenhuis op niveau 2. Daar treft het de liftkoker met gesloten deuren aan. Door de ronde raampjes in de deuren valt een zwak licht. Het publiek neemt plaats op de opgestelde stoelen. De gids opent de liftdeuren. Tijdens het openen bedient een aantal Brandschat medewerkers een fototoestel met flitsvoorziening. De op het inwendige van de liftkoker gerichte fotoappatuur zet een hels spervuur van flitsen in. Het interieur blijkt het kantoor van de burgemeester. Ton zit met opgestroopte overhemdsmouwen achter zijn bureau. Op het bureau staan een microfoon-standaard en een telefoon. Op een sokkel staat een schaalmodel van de sleepboot 'Smit Rotterdam'. (zie beeldkatern, blz. 32 / foto 19). Ton leest zijn Vijfde Officiële Mededeling voor.

NIVEAU 2, LIFTKOKER

22:40 uur

VIJFDE OFFICIËLE MEDEDELING (Ton Pompert)

“Ja, da's de vijfde, dames en heren, officiële mededeling. De brand is zodanig onder controle dat er geen gevaar meer is en dat betekent dat ik de mededeling kan doen dat Heijplaat nu als laatste gebied wordt vrijgegeven. Dus daar kan alles weer...gebeuren wat normaal...is. Eh...d'r zijn echter uitzonderingen met betrekking tot...overigens nauwelijks bewoonde gebieden. Dat betreft de plekken waar die stof is neergeslagen, nogmaals er vindt onderzoek naar wat de aard ervan is. Eh...dat is de kop van de Werkhaven, Heijplaters weten waar ik 't over heb, 't schiereiland tussen Werk- en Eemhaven, en 't schiereiland tussen Jan Willem Friso-haven...en de Eemhaven, dat gedeelte wordt afgesloten. Dat geldt uiteraard, maar daar hebben de Heijplaters...niets mee te maken, is 't...de afsluiting van 't Keilehavengebied, waar...waar de brand...nog steeds niet geheel onder controle is. Eh...de metingen die verricht zijn ook in Heijplaat wijzen erop dat er...niets meer aan de hand is en dat rechtvaardigt deze...maatregel van mijn kant.”

(radio presentator: *Nog één keer gebied wat besmet is.* burgemeester:)

“Ja, wat wij...wat wij afzetten, wat wij zullen gaan afzetten, nogmaals, wie Heijplaat kent weet dat dat...buiten...de bebouwde omgeving is. Dat is de kop van de Werkhaven, 't schiereiland tussen Werk- en Eemhaven en 't schiereiland tussen...Jan Willem Friso-haven en de Eemhaven. Die gedeelten worden afgesloten en...dat betekent dus dat overigens...Heijplaat geheel wordt vrijgegeven.”

(radio presentator: *Nog veel mensen in Wielewaal, hoe gaan die naar huis, u zult ze wel niet persoonlijk met uw dienstauto gaan brengen?* burgemeester:)

“Eh...die die, u weet...u weet dat Heijplaat toch niet verschrikkelijk groot is, dus ik moet aannemen dat men op de normale manier naar huis kan gaan, lopend, fietsend of wat dies meer zij. ...'t Is...Heijplaat is vrij.”

(radio presentator: *Volgens luisteraars nog steeds rooie spul op straat?* burgemeester:)

“(Geïrriteerd) Nou dat zijn niet onze observaties, maarre..die wij hebben doorgekregen van 't team dus...”

(radio presentator onderbreekt: *Wat moeten mensen doen, als...* burgemeester onderbreekt:)

“(Met stemverheffing) Dit is de officiële mededeling, en...en...en..”

(radio presentator en burgemeester door elkaar, radio presentator: *Maar wat moeten de mensen doen als ze dat zien...* burgemeester: “...en daarmee...stop 's even...” radio presentator: *Want mensen zijn toch verontrust als ze dat zien,*

u zegt geen gevaar meer in bewoonde deel van Heijplaat... burgemeester:)
 “Nou, je moet als je iets ziet waarvan je zegt daar wil ik liever niet mee in aanraking komen, dan moet je dat ook niet doen.”

(radio presentator: *...dan toch politie of brandweer bellen? Stem op achtergrond: Die zijn daar..., die zijn daar. burgemeester:)*

“Tuurlijk, die zijn daar, dus...voor zover mensen ongerust zijn over zaken, dan kan men naar de politie gaan.”

(radio presentator: *Gaat schoonmaakoperatie dadelijk beginnen? burgemeester:)*

“Eh...wij wachten, wij wachten. Die berichten die er nu zijn duiden erop, maar ik moet daar voorzichtig mee zijn, dat er...dat het niet allemaal erg ingewikkeld eruit ziet. Eh...er zijn wat dingetjes gevonden op auto's, maar wij verwachten... om en nabij acht uur, of tussen acht en half negen de uitslagen van een onderzoek van een...instituut wat het precies is en dan pas kunnen wij bepalen wanneer wij een en ander...schoonmaken en hoelang die klus zal duren. ...Ik... ik neem aan wat ik er nu van heb gehoord, dat het niet erg omvangrijk zal zijn, hè? Maar omdat het gebied is afgezet...hoeft dat ook nog vanavond niet te gebeuren, kan het ook morgen.”

(radio presentator: *Rampenstaf blijft nog intact? burgemeester:)*

“Ja, ja zeker, want...eh nogmaals, in 't gebied waar de brand gaande is, die we dus wel onder controle hebt, in die loods brandt nog steeds iets. Eh...en ook met de brandweer, die heeft daar...de controle over, maar 't is nog niet over. We kunnen nog niet zeggen brand meester, en...zolang dat niet het geval is, ...blijft...de rampenstaf natuurlijk functioneren, vanzelfsprekend.”

22:43 uur

Na afloop van de mededeling rinkelt de telefoon op Ton's bureau: “Hallo?...ja, die zijn hier...ik zal het doorgeven”. Ton geeft het bericht door dat het publiek wordt verzocht zich naar het dakterras op niveau 4 te begeven.

DAKTERRAS, NIVEAU 4

*Het publiek neemt plaats op de daktribune. Het kijkt vanuit deze positie uit op het nu braakliggende CMI-terrein aan de Keilestraat waar de brand op 28 februari 1996 om zich heen greep. Tegenover de tribune ligt een vlonder. **Gérard te Wiel** en **Jacqueline Müller** begeleiden vanaf dit platform het op de tribune gezeten publiek met weemoedige accordeon- en vioolklanken. Op de vlonder staat tevens een mand waarin de hond Napoleon zich heeft opgerold. Een doorzichtprojectiescherm is in de, op de vlonder verankerde, steiger opgehangen. Achter de vlonder staat de videoprojector opgesteld. (zie beeldkatern, blz. 32 / foto 20).*

Als het publiek is gezeten zetten de musici een snellere passage in. Ton Pompert verschijnt in de deuropening van de zolder en leest de zesde en laatste officiële mededeling van de burgemeester voor (zie beeldkatern, blz. 33 / foto 21).

22:45 uur

ZESDE OFFICIËLE MEDEDELING VAN DE BURGEMEESTER (Ton Pompert)

“Ja, ik geloof dat 't de zesde is. Eh... ..met...goede mededelingen denk ik, dames en heren. Ik benter plaatse geweest, ...zowel in het regionale...operationele centrum, als...aan de Keilestraat. Eh...daar heb ik kunnen constateren dat...de brand...volstrekt..onder controle is, maar dat er in één van de loodsen nog steeds...brandbaar spul aanwezig is, als ik 't zo mag zeggen, maar de controle staat voorop. Eh...er is ook een groot wa...waterscherm opgetrokken... van de zijde van...de waterkant van het havenbedrijf. Eh...met betrekking tot de stof..., dan heb ik het over Heijplaat, daar...loopt het onderzoek nog steeds, maar is stof inmiddels grotendeels verdwenen. Veel is eigenlijk, zou je kunnen zeggen, verwaaid...of weggespoeld en we meten ook geen concentraties. Dat betekent dat dat gedeelte van Heijplaat dat nog was afgezet...dat dat gedeelte nu ook wordt vrijgegeven en dat de situatie daar weer volledig is genormaliseerd. Iedereen kan weer, als ik 't zo mag zeggen, naar bedrijf en school.

Mocht mochten burgers nog...iets zien en waar...waarvan ze zeggen hé dat is raar, dan kunnen ze dat...uiteraard melden aan de politie, maar ook aan de... dienst milieubeheer...onder het nummer..., vierzeven, driedrie, driedrie, drie, De dienst...milieubeheer. Eh...om aan te geven dat...dat alles nu onder controle is enne de werkzaamheden bij de Keilestraat..., overigens zeer indrukwekkend, dóórgaan, operationeel wordt er gewoon doorgewerkt, maar er is besloten nu de rampenstaf...af te bouwen. Morgenochtend zult u nadere mededelingen... ontvangen. Maar...vanwege het feit dat...we alles onder controle hebben en er geen gevaar meer is...wordt de centrale rampenstaf onder mijn leiding nu... afgebouwd.”

(radio presentator onderbreekt: *Daarmee zegt burgemeester dat ramp niet... eh...wel voorbij is, en er geen extra maatregelen nodig zijn voor problemen bij Keileweg.* burgemeester:)

“Er zijn nu op het ogenblik geen extra maatregelen nodig. Eh...alles is onder controle. Ik ben op de plaats geweest bij die Keilestraat, ‘t is buitengewoon indrukwekkend, maarre de...operationale mannen daar, en de commandant brandweer...zijn daar ook geweest.”

(radio presentator onderbreekt: *Nog één vraag, gaat er opgeruimd worden?* burgemeester:)

“Dat is gelukkig niet nodig. Eh...de chemie is een...is een ingewikkeld vak blijkt... Veel is bij nadere meting en nadere vaststelling, blijken er geen concentraties meer te zijn. Is veel eigenlijk, als ik ‘t in gewoon Nederlands mag zeggen, weggespoeld enne verdampt. Eh...dus dat kan alleen nog betekenen dat, dat horen wij van mensen, dat ze af en toe ergens, een drupje zien, een plekje zien. Nou...daarvan hebben we gezegd...meldt dat dan, onder dat nummer vierzeven, driedrie, driedrie, drie of bij de politie, maar er is geen reden voor... voor...welke ongerustheid dan ook. Eh...en hoe de stand van zaken verder is hoort u morgenochtend.”

Op de laatste regels van de burgemeester zet het duo Scala ‘De Dans van de Roemeense Brandweermannen’ in. Het betreft een steeds sneller wordende slavische dans. Als het eindakkoord groots en meeslepend is uitgeklonken wordt de projector achter het doorzichtscherf ingeschakeld.

22:49 uur

Ton loopt het trapje naar het dakteras af en begeeft zich, door het publiek heen, het platte dak op, richting Keilehaven. De achter de rechter schoorsteen opgestelde bouwspot en de rode lamp aan de dakrand gaan aan. Als hij de plaats heeft bereikt van waaruit hij het voormalige rampterrein kan zien houdt hij stil. Terwijl hij een blik werpt op de overzijde van de Keilehaven, steekt hij een sigaar op. (zie beeldkatern, blz. 33 / foto 22). Hij zet zijn voettocht voort, daalt de trap af naar het dak van het hoofgebouw. Rookwolken uitblazend verdwijnt hij in het donker.

MUZIEKPODIUM OP HET DAKTERRAS, NIVEAU 4

22: 54 uur

BRAND MEESTER (duo ‘Scala’)

*Op het scherm wordt de animatiefilm van **Peter Lindhoud** met de viervoeter **Napoleon** vertoond. Napoleon verschijnt tegen een achtergrond van helle vuur. Het oplichten van zijn achterpoten en de bijbehorende plas- en blusgeluiden blijken genoeg om het sein ‘Brand Meester’ te geven. Napoleon heeft de rol van de spreekwoordelijke olifant die het verhaaltje op plassende wijze afsluit (zie beeldkatern, blz. 34 / foto 23 en 24).*

EINDE

BRANDSCHAT

C. tekstkatern

PAUL HINDEMITH*Madrigaal nr. 4 / Trink aus*

tekst: Josef Weinheber

Schenk ein, Kamerad!
 Das Leben ist traurig und toll.
 Wir haben gezahlt unsern Elendszoll,
 das Maß ist voll -
 Schenk ein!

Kein Glück, Kamerad!
 Von ferne lockt Flötentön.
 Wir mußten nach dem Teufels Pfeife
 uns drehn und zuschandengehn -
 Kein Glück!

Zum End, Kamerad!
 Die Jahre und Wolken ziehn
 Was Mieder und Band, was Gunst und Gewinn
 Laß fahren dahin -
 Zum End!

Trink aus, Kamerad!
 Am Herzen schabt schon der Grind.
 Bald flackern Kerzen auf muffiger Spind,
 und die Nacht beginnt -
 Trink aus!

PAUL HINDEMITH*Madrigaal nr. 9 / Magisches Rezept*

tekst: Josef Weinheber

Nimm einen alten Suppentopf,
 den halt du neunmal üben Kopf,
 dann stelle ihn cum spiritu
 auf einem Birnholzfeuer zu,
 gib etwas Glaubersalz hinein
 und sieben zarte Hühnerbein,
 ganz vom Fleisch geputzt
 (weil das arcanum sonst nicht nutzt),
 dazu gestoßnes Hasenherz
 samt dreizehn Haar vom Ochsensterz,
 Bockmist ein Lot, in Milch verrührt,
 drei Apfeln pulverisiert,
 als dann zum Schluß noch einen Schuß
 - das würzt!- boletus badius.

Dies koche, eh die Sonn aufgeht
 und wenn kein Stern am Himmel steht.
 Dabei sprichst du die Wendewort:
 "Was ferne ist sei hier am Ort,
 was außen ist, das geh hinein.
 was innen ist soll außen sein."
 Durch dies dein rosenfarbnes Blut,
 das ist für siebzig Fieber gut.

Dieses Mittel bleibt sehr probat,
 für jeden, der den Glauben hat,
 und half, so hör ich, olim schon
 dem weiland König Salomon.
 Erfinden kannst du solches nicht.
 Ich schrieb's Rezept bei Mondenlicht
 an meines Hundes frühem Grab
 aus einem alten Hausbuch ab.
 Und weil ich ein Kalenderchrist,
 der ohne dies ganz hilflos ist,
 und füglich will, daß jedermann

Schenk in, kameraad!
 Het leven is treurig en dwaas.
 We hebben de tol met onze kommer betaald,
 de maat is vol -
 Schenk in!

Geen geluk, kameraad!
 In de verte lokken fluittonen.
 We moesten naar de pijpen van de duivel
 dansen en naar de donder gaan -
 Geen geluk!

Ten einde, kameraad!
 De jaren en de wolken trekken voorbij
 Keurslijf en kluister, voorspoed en gewin
 geef alles op -
 Ten einde!

Leeg je glas, kameraad!
 De schurft schaaft al aan het hart.
 Spoedig flakkeren kaarsen op een mufte toog,
 en de nacht valt -
 Leeg je glas!

Neem een oude heksenketel,
 houd die negen maal boven je hoofd,
 zet hem dan cum spiritu
 op een vuurtje van perenhout,
 voeg wat glauberzout toe
 en zeven malse kippepoten,
 van al het vlees ontdaan
 (anders wil het arcanum niet werken),
 vervolgens een geplet hazenhart
 met dertien haren van een ossenstaart,
 wat bokkenmest, door de melk geroerd,
 drie verpulverde appelpitten,
 en tenslotte -om de smaak te versterken!-
 een scheutje boletus badius.

Kook dit voordat de zon opgaat
 en er geen ster aan de hemel staat.
 Spreek daarbij het toverwoord:
 "Hier zij, wat zich ginds bevindt,
 Wat buiten is, laat binnen gaan.
 Binnen is, wat buiten hoort."
 Hierdoor zal je rooskleurig bloed
 de zeventig graden koorts doorstaan.

Dit middel blijft zeer probaat
 voor hen die erin geloven,
 en hielp ooit, zo ik vernam,
 reeds wijlen Koning Salomon.
 Verzinnen kun je zoiets niet.
 Ik schreef 't recept in de maneschijn
 aan het vroege graf van mijn hond
 over uit een oud huishoudboek.
 Daar ik geen trouw kerkganger ben,
 en zonder dit middel volstrekt hulpeloos,
 wens ik oprecht, dat een ieder,

wie ich sich also nützen kann,
so hab ichs fleißig hergesetzt,
damit es dir den Gaumen letzt.
Und hilft es nich, was schadt es schon:
Mach alleweg Gebrauch davon.

PAUL HINDEMITH

Madrigaal. 3 / Tauche deine Furcht
tekst: Josef Weinheber

Tauche deine Furcht in schwarzen Wein,
Einsamer! Die dunklen Vögel ziehen.
Es wird eine lange Reise sein.
Gott ist nah und raunt.
Vergeblich fliehen die Gedanken vor dem Blättertanz.
Und zur Dämmerung ist der Tag gediehen.
Auf ein leeres Grab fällt Sternenglanz.
Tiefer mit dem letzten Mut zur Stille,
drücke in die Stirn den welken Kranz!

LEONHARD LECHNER

Hohelied Salomonis

Er küsse mich mit dem Kuß seines Mundes,
denn deine Brüste sind lieblicher dann Wein,
das man dein gute Salbe rieche.
Dein Nam' ist ein ausgeschüttete Salben.
Darumb lieben dich die Mägd.
Zeuch mich dir nach, so laufen wir.
Der König füret mich in seine Kammer.

Wir freuen uns, und sind frölich über dir;
wir gedenken an deine Brüste mehr denn an den Wein.
Die Frommen lieben dich.

Ich bin schwarz, aber gar lieblich, Ihr Töchter Jerusalem,
wie die Hütten Kedar, wie die Teppiche Salomon,
Sehet mich nit an, das ich so schwarz bin,
Denn die Sonne hat mich verbrant.
Meiner Mutter Kinder zürnen mit mir.
Man hat mich zur Hüterin der Weinberg gesetzt;
aber meinen Weinberg, den ich hatte, habe ich nicht behütet.
Sage du mir an, den mein Seele liebet,
wo du weidest, wo du ruhest umb Mittag,
das ich nit hin und her gehn müsse
bei den Herden deiner Gsellen.

Kennest du mich nit, du schönste unter den Weibern?
So geh hinaus auf die Fußstapfen der Schaf,
und weide deine Bökke bei den Hirtenhausern.

Ich gleiche dich, meine Freundin,
meinem reizigen Zeuge an dem Wagen Pharao.
Deine Bakken stehn lieblich in den Spangen,
und dein Hals in de Ketten.
Wir wollen dir güldene Spangen machen
mit silbern Bökklein.

Da der König sich herwandte,
gab mein Narden sein Geruch.
Mein Freund ist mir ein Büsschel Myrrhen,
das zwischen meinen Brüssten hanget.
Mein Freund ist mir ein Trauben Copher
in den Weingärten zu Engedi.

net als ik, hiervan gebruik kan maken,
dus heb ik dit vlijtig neergeschreven,
opdat het je tong moge strelen.
En baat het niet, wat schaadt het dan:
Gebruik het overal en zoveel je kan.

Doop je vrees in zwarte wijn,
Eenzame! De donkere vogels trekken.
Het zal een lange reis zijn.
God is nabij en fluistert.
Vergeefs vluchten de gedachten voor de bladerdans.
En de dag is tot de schemering gevorderd.
Op een leeg graf valt sterrenlicht.
Druk, met de laatste moed voor de stilte,
de verlepte krans vaster op je hoofd!

zij - Overstelp mij met de kussen van je mond,
want je liefkozingsen zijn zoeter dan wijn.
Je zalven zijn heerlijk om te ruiken
en de klank van je naam is als een rijk parfum;
daarom hebben de meisjes je lief.
Trek mij mee, laten we vluchten,
neem mij mee, koning, in je vertrekken!

koor - Wij willen juichen, ons over jullie verblijden,
wij willen zingen over jullie liefde, zoeter dan wijn:
Iedereen moet wel van jullie houden.

zij - Ik ben donker, maar bekoorlijk, dochters van Jeruzalem,
als tenten van Kedar, als paviljoens van Salma.
Minacht mij niet omdat ik donker ben:
de zon heeft mij gebruid.
De zonen van mijn moeder waren hard tegen mij;
zij lieten mij hun wijngaarden bewaken,
zo heb ik niet voor mijn eigen wijngaard kunnen zorgen.
Zeg mij, mijn zielsbeminde, waar laat je je kudde grazen,
waar rusten je schapen in de middag?
Moet ik als een gesluierde
de kudden van je vrienden afgaan?

koor - Als je niet weet waar hij hoedt, mooiste van alle vrouwen,
volg dan het spoor van de kudde
en ga je geiten hoefden bij de tenten van de herders

hij - Mijn vriendin, je bent als de merrie
voor de wagen van de farao!
Hoe bekoorlijk zijn je wangen tussen de oorhangers,
hoe bekoorlijk je hals met de snoeren!
Ik zal gouden hangers voor je laten maken
met zilveren balletjes.

zij - Terwijl mijn koning aan tafel zit,
verspreidt mijn nardus zijn geur.
Mijn lief is als een zakje mirre
dat tussen mijn borsten rust.
Een tros hennabloemen uit de tuinen van Engedi
is mijn lief voor mij.

Sihe, mein Freundin, du bist schön. schöne bist du.
Deine Augen sind wie Taubenaugen.

hij - Wat ben je mooi, mijn vriendin, wat ben je mooi;
je ogen zijn duiven!

Sihe, mein Freund, du bist schön und lieblich.
Unser Bette grünet,
unser Hauser Balken sind Zedern,
unser Latten sind Zypressen.

zij - Je bent mooi, mijn lief, en zo zoet!
Ons rustbed is het frisse groen,
en de gebinten van ons huis zijn van cederhout,
de wanden van cypressen.

Ich bin ein Bluomen zu Saron
und eine Rose im Thal.

zij - Ik ben een krokus van de saronvlakte,
een lelietje van dalen!

Wie eine Rose unter den Dornen,
so ist mein Freundin unter den Töchtern;

hij - Ja, als een lelie onder de doorns,
zo is mijn vriendin onder de meisjes.

Wie ein Apfelbaum unter den wilden Baumen,
so ist mein Freund unter den Söhnen.
Ich sitze unter dem Schatten, des ich begehre.
Und seine Frucht ist meiner Kehlsüsse.
Er füret mich in den Weinkeller,
und die Liebe ist sein Panir über mir.
Er erquicket mich mit Bluomen,
und labet mich mit Äpfeln,
denn ich bin krank vor Liebe.
Seine linke lieget unter meinem Haupt,
und sein Rechte herzet mich.

zij - Als een kweeboom tussen het wilde hout
zo is mijn lief onder de jonge mannen.
Ik smacht ernaar in zijn schaduw te zitten;
zijn vrucht is zoet voor mijn mond.
Hij heeft mij binnengeleid in het wijnhuis
waar het schild van zijn liefde voor mij hing.
Sterk mij met druivenkoeken,
verkwik mij met kweeappels,
want ik ben ziek van liefde!
Zijn linkerarm is onder mijn hoofd
en zijn rechter is om mij heen.

Fahet uns die Fühse, die kleinen Füchslein,
die den Weinberg verderben;
denn unsere Weinberg haben Augen gewonnen.

koor - Vang de vossen voor ons, de geniepige vossen,
die de wijngaard vernielen,
onze wijngaard die in bloei staat!

Mein Freund ist mein und ich bin sein,
der unter den Rosen weidet, bis der Tag kühl wird,
und der Schatten weichet.
Kehre umb, kehre umb!
Werde wie ein Rehe, mein Freund,
oder wie ein junger Hirsch auf den Scheidebergen.

zij - Mijn lief is van mij en ik ben van hem
die tussen lelies hoedt.
Kom mijn lief, voor de morgenbries opsteekt
en de schaduwen wegvluchten;
wees als een gazelle of het hertejong
op de bergen aan de horizon.

JOHANN VALENTIN ANDREAE

De chemische bruiloft van Christan Rosencreutz (1604)
Fragment waarin de hoofdpersoon over zijn droom verteld.

[...] Want nauwelijks was ik ingeslapen, of ik dacht, dat ik in een donkere toren lag, naast ontelbare andere mensen, aan zware ketenen geklonken, waarin wij, in volslagen duisternis, als bijen over elkaar kropen, waardoor wij elkaars ellende nog meer vergrootten. Hoewel noch ik noch een van de anderen in het stikdonker iets kon zien, hoorde ik toch steeds hoe de een zich boven de ander trachtte uit te werken; en ook al zouden enkelen van ons lichtere ketenen of boeien hebben gehad, dan nog had hij zich niet boven de anderen kunnen verheffen: want wij waren allemaal even grote dwazen. Evenals alle anderen onderging ook ik een tijdlang deze ellende waarbij wij elkaar uitscholden voor blinden en gevangenen, tot wij op een gegeven moment het geschetter van vele trompetten vernamen, waardoorheen de grote trom zo kunstig werd geroerd, dat het ons - ondanks onze ellende - verkwikte en verblijdde. Tijdens deze klanken werd het luik van de toren geopend en viel er een weinig licht naar binnen. Toen had men ons eerst recht door elkaar kunnen zien krioelen; werkelijk niemand bleef op zijn plaats, want wie zich bijgeval te veel had verheven, kwam even later onder de voeten van de anderen terecht. Kort en goed, iedereen wilde de bovenste zijn en ook ik verzuimde niet mijzelf - ondanks mijn zware boeien - onder de anderen uit te werken en mij aan een steen, die ik te pakken kreeg, op te trekken; velen hebben geprobeerd ook mij te hinderen, maar ik heb me zo goed ik kon met handen en voeten verweerd. Iedereen dacht immers, dat wij zouden worden vrijgelaten, maar dat was helemaal niet het geval. Want, nadat de heren door de opening van de toren op ons neer hadden gekeken en zich aan ons gewriemel en geweeklaag hadden verlustigd, legde een oude grijze man ons het zwijgen op en nauwelijks waren wij stil geworden of hij sprak tot ons, zoals ik mij nog herinner, de volgende woorden:

Ach, zou de mens dit leven / Slechts minder ijdel streven, / Zou eerder respecteren, / De wet, zo men deed leren / Van mijner moeder goed. / Nu wil het niet beklijven, / In zorgen moet hij blijven, / Gevangen en geboeid. / Nog wil zij 't niet verhalen, / Op hen, die zondig falen; / Zij laat te veel oplichten, / Wat mensen goeds verrichten, / Al is dat nog zo zelden, / Zij laat het telkens gelden, / Dat men het geloven doet. / Om nu dit feest te sieren / Hetwelk wij heden vieren, / Wil zij 't met daden leren / En haar genaau' vermeren. / Een touw laat men dra zakken, / Hij, die het weet te pakken, / Die zal van banden ledig zijn.

Nauwelijks had hij dat gesproken, of de oude vrouw beval haar knechten, dat zij het touw zeven keer in de toren neer moesten laten en wie eraan kon blijven hangen naar boven trekken. O, had de goede God mij maar de gave verleend te

beschrijven welk een beroering zich van ons meester maakte, want iedereen wilde het touw te pakken krijgen, wat wij elkaar onmogelijk maakten. Na zeven minuten werd met een belletje een teken gegeven. Daarop trokken de knechten voor de eerste keer het touw op, waaraan vier onzer hingen. Ik had op dat moment geen enkele kans het touw te grijpen, want ik was, zoals ik reeds vertelde, tot mijn grote spijt bij de muur van de toren op een grote steen geklommen en daarom kon ik niet bij het touw komen, dat in het midden hing. Ten anderen male werd het neergelaten; maar omdat velen de ketenen te zwaar en de handen te teer waren, konden zij zich niet aan het touw vasthouden en in hun val sleurden zij enkelen mee, die het misschien wel hadden kunnen houden. Ja, sommigen werden door anderen, die zelf niet bij het touw konden komen, naar beneden getrokken, want bij alle ellende waren wij ook nog jaloers op elkaar. Het meeste medelijden had ik echter met diegenen, die niet opgetrokken konden worden, want door hun gewicht werden hun de handen bijkans uit het lijf gerukt. Zo kwam het, dat in vijf keer maar weinigen opgetrokken werden; want zodra het teken werd gegeven, trokken de knechten zo fel, dat het merendeel ondersteboven weer terugviel. En zo gebeurde het, dat de vijfde keer het touw zelfs leeg werd opgetrokken. Vandaar dat velen, waaronder ik, niet meer geloofden in onze verlossing en God om erbarmen en zo mogelijk om bevrijding uit deze duisternis smeekten. En sommigen van ons viel die genade werkelijk ten deel. Want toen het touw ten zesde male werd neergelaten, gingen er enkelen stevig aanhangen en omdat het tijdens het optrekken heen en weer slingerde, was het misschien Gods wil, dat ik het, toen het mijn kant uitkwam, kon pakken en nu boven op de anderen zittend aan het touw hing. Zodoende werd ik, tegen alle verwachting in, bevrijd, hetgeen mij zeer verheugde. Ik voelde de verwondingen niet, die ik tijdens het optrekken door een spitse steen aan mijn hoofd had opgelopen. Pas toen ik met andere verlost en geholpen had het touw voor de zevende en laatste keer op te trekken, evenals onze voorgangers dat hadden moeten doen, werd ik gewaar hoe tijdens dit werk het bloed over al mijn kleren stroomde, hetgeen ik vanwege de vreugde nog niet had gernerkt. Nadat voor de laatste keer het touw was opgehaald, waaraan nog de meesten hadden gehangen, liet de vrouw het opbergen en gaf zij haar oeroude zoon de opdracht - waar ik mij zeer over verwonderde - de gevangenen in te lichten en na enig nadenken begon hij als volgt te spreken:

Beminde kindren, hier en daar, / Wat werd gezien, dat is nu klaar, / Het werd u beiden aangetoond, / Hoe met genaa' mijn moeder 't loont; / Gun het elkander, zijt gewis, / Een lichter tijd ophanden is, / Waarin wij allen zijn gelijk, / De een niet arm, de ander rijk, / Want halen moet, die 't wordt gevraagd, / Wie men vertrouwt, wordt veel geplaagd. / Dies staakt uw smartelijk gekrijt, / Ik zeg u: zwijg en beid uw tijd.

Zodra hij deze woorden gesproken had, werd het luik weer gesloten en vergrendeld, waarop trompetgeschal en tromgeroffel weerklonken. Maar hoe luid dit ook was, wij daarbuiten konden nog de bittere klacht der gevangenen horen, die opsteeg vanuit de toren. [...]

PAULINE KALKER

Ons chemisch huwelijk

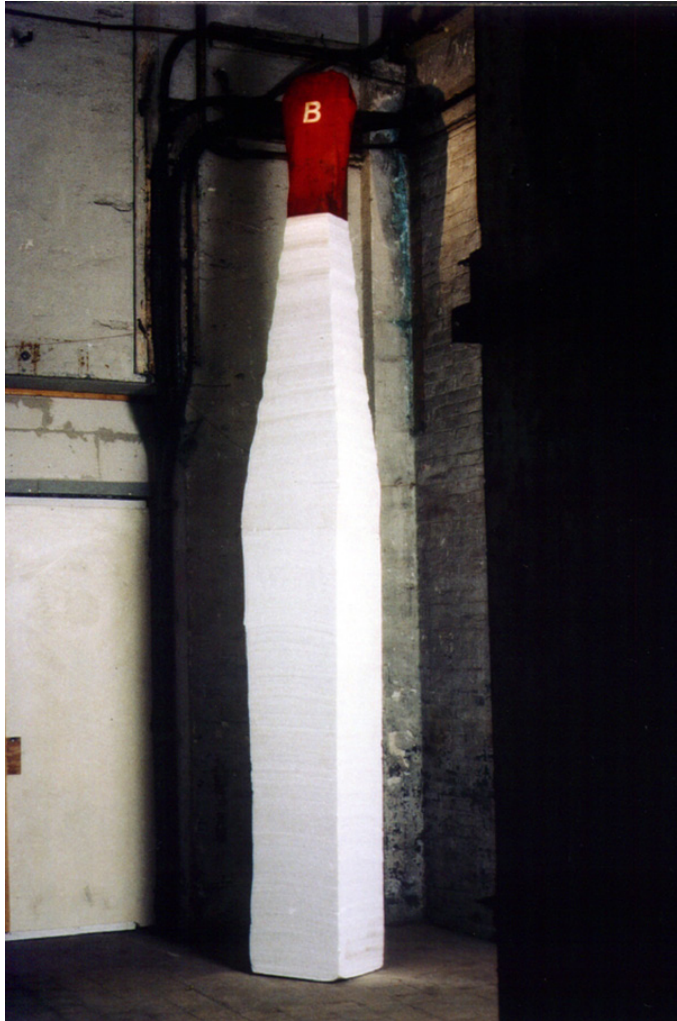
Maria, was toch niet weggegaan,
we hadden het zo goed te saam.
O lieverd, ik zag hoe je verkleurde,
toen dat ene met ons kind gebeurde.
Ik zag je pijn, ik zag je woede,
er was niets dat het kon verhoeden.
Maar Maria, ik had het zo graag samen met je willen beleven,
maar je hebt mij de schuld ervan gegeven.
Je hebt ons kind nooit willen aanvaarden,
vanaf het moment dat zijn oogjes de jouwe instaalden.
Waren het zijn witte wimpers? Was het zijn roze vel?
Ik moet zeggen, dat kleine roze lijfje bekoorde mij wel.
Zijn knorrende geluidjes, die smakkende mond,
en een krulletje in zijn staart, helemaal gezond.
Je krijste bij het persen, en toen de vroedvrouw zei "hij komt",
maar toen ons jongetje was geboren, was je gekrijs verstomd.
Je keek naar wat er lag, daar op de lakens in het bloed,
misschien hoorde je diep in je "er is iets niet goed".
Je hebt hem opgepakt, je hebt hem gevoed,
maar erna zei je "ik wil dat jij dat voortaan doet".
Vanaf die dag moest je na elke maaltijd kotsen
en gedroeg je je als een onbewoond eiland bestaande uit kale rotsen.
Uiteindelijk ging je weg, ik begrijp je wel, mijn lief,
je kon er niet naar kijken, het kwam ook uit jouw lijf.
Maar Maria, luister toch,
een varken baren is geen schande, een varken is onze zoon,
al is het eigenaardig, al is het ongewoon.
Ons varkentje is een schat, een allerliefste, weet je dat.
Hij houdt van mij, ik houd van hem,
hij knort bij het horen van mijn stem.
Kom, laten we met zijn drieën zijn,
dat lijkt me zo fijn; zo fijn.

BRANDSCHAT

D. beeldkatern

BARBARA WITTEVEEN & JOZEF VAN ROSSUM

1 • DE BEZOEKERS WORDEN OP DE BEGANE GROND TOT HET TRAPPENHUIS TOEGELATEN / IN DE HOEK VAN DE RUIMTE BEVINDT ZICH EEN SCULPTUUR VAN DE BEELDEND KUNSTENAARS BARBARA WITTEVEEN EN JOZEF VAN ROSSUM / HET BETREFT EEN REUSACHTIGE LUCIFER VAN BRANDVERTRAGEND POLYSTYREEN

2 • ONDER BEGELEIDING VAN GIDS JOZEF VAN ROSSUM BESTIJGT HET PUBLIEK DE TRAP NAAR NIVEAU 1 / HET NEEMT PLAATS OP EEN PLATFORM MET HOUTEN BANKEN / UIT DE IN DE LIFTKOKER OPGESTELDE LUIDSPREKER KLINKEN BRAND- EN BLUSGELUIDEN: GEKNETTER, GELAAI EN GESIS / JOZEF VAN ROSSUM GEEFT MET EEN LICHTSIGNAAL TE KENNEN DAT DE ZAALLICHTEN KUNNEN WORDEN GEDOOFD

INRICHTING TRAPPENHUIS EN KAARSENSTANDAARDS

3 • AAN HET PLAFOND VAN HET TRAPPENHUIS HANGEN TWEE LANGWERPIGE ZWARTE BANIEREN, DIE MET HUN UITEINDEN AAN ELKAAR GEKNOOPT ZIJN. TUSSEN DE STAARTEN IS EEN ROND DOORZICHTSCHERM IN EEN ZONNEVORMIGE LIJST GEVAT. OP DE LINKER BANIER STAAT, IN GEEL, DE LETTER 'S' EN HET CIJFER 16, OP DE RECHTER STAAN, IN ZILVER, DE LETTERS 'HG' EN HET GETAL 80. DE S STAAT VOOR HET ELEMENT SULFUR (ZWAVEL), DE HG VOOR HET ELEMENT HYDRARGYRUM (KWIK). DE GETALLEN GEVEN HET ATOOMNUMMER VAN BEIDE ELEMENTEN AAN.

4 • DE MUSICI VAN VOCAALENSEMBLE LILIUM CONVALLIUM STAAN IN EEN V-VORM MET HUN GEZICHT NAAR HET PUBLIEK OPGESTELD, ALLEN MET EEN STAF MET KAARS IN DE HAND.

LILIUM CONVALLIUM & MAARTEN VAN GENT

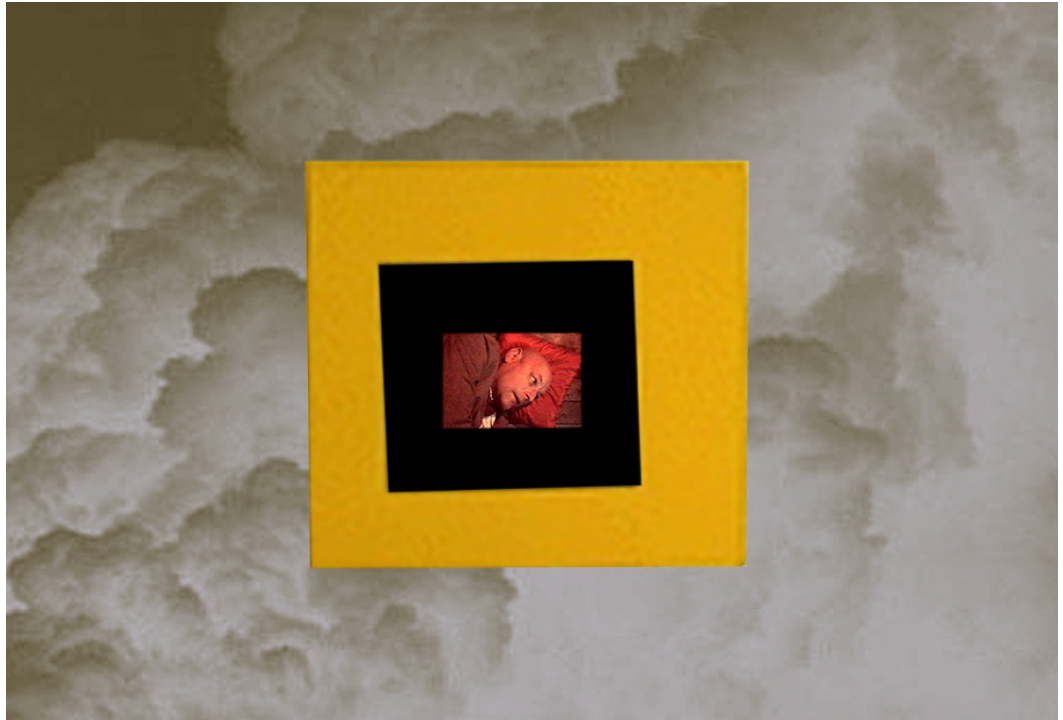

5 • IN DE RUIMTE
 ACHTER DE LIFTKOKER
 BEVINDT ZICH HET
 VOCAAL ENSEMBLE
 LILIUM CONVALLIUM
 / DE VIJF ZANGERS
 ZETTEN HET MADRIGAAAL
 'TRINK AUS' IN / OP
 DE REGEL "UND DIE
 NACHT BEGINNT"
 STEKEN DE ZANGERS
 HUN KAARSEN AAN /
 HIERDOOR DOEMEN
 HUN SPAARZAAM
 VERLICHTE GESTALTEN
 OP UIT HET DUISTER /
 OP HET GAASSCHERM,
 DAT VOOR HEN IS
 GEPLAATST, ZIJN IN
 GOUD DE LETTERS
 'AU' EN HET GETAL 79
 AANGEBRACHT, HET
 SYMBOOL EN HET
 ATOOMNUMMER VAN HET
 ELEMENT AURUM (GOUD)

6 • TON POMPERT SPREEKT ZIJN EERSTE OFFICIËLE MEDEDELING UIT: "EH... EEN MEDEDELING VAN..
 BURGEMEESTER... VAN ROTTERDAM" / LANGZAAM WORDT EEN GEKANTELDE SPIEGEL IN DE LIFTKOKER
 NEERGELATEN / VIA DE SPIEGEL ZIET HET PUBLIEK MAARTEN VAN GENT, DIE ZICH EEN NIVEAU LAGER IN
 DE SCHACHT BEVINDT / TON EINDIGT ZIJN EERSTE MEDEDELING MET: "IK HERHAAL DUS DAT DE RAMEN EN
 DEUREN DICHT MOETEN..." / HET OVERHEIDSADVIES OM RAMEN EN DEUREN TE SLUITEN IS VOOR MAARTEN
 VAN GENT HET STARTSCHOT VOOR DE HANG- EN SLUITWERK PERFORMANCE / DE PERFORMANCE EINDIGT
 ALS HET ENKELE RAAM, DAT OVER EN WEER WERD GESLOTEN EN GEOPEND, UIT TWEE RAAMDELEN BLIJKT
 TE BESTAAN / VAN GENT KAN NU BEIDE RAMEN MET EEN KLAP SLUITEN

NOUD HEERKENS & JOOP KEESMAAT

7 & 8 • IN DE LIFTKOKER WORDT EEN PROJECTIESCHERM NEERGELATEN / DOOR MIDDEL VAN EEN VOOR HET PUBLIEK OPGESTELDE PROJECTOR WORDT DE VIDEOBEWERKING VERTOOND VAN EEN PASSAGE UIT 'DIE CHYMISCHE HOCHZEIT DES CHRISTIAN ROSENKREUZ': DE AVOND VOOR PASEN WORDT CHRISTIAN ROSENKREUZ DOOR EEN ENGEL UITGENODIGD OM HET MYSTIEKE HUWELIJK TUSSEN BRUID EN BRUIDEGOM BIJ TE WONEN / DE DOOR FILMMAKER NOUD HEERKENS EN ACTEUR JOOP KEESMAAT VERBEELDE PASSAGE BESCHRIJFT DE DROOM DIE CHRISTIAN ROSENKREUZ HEEFT, ALVORENS AAN ZIJN OCCULTE BRUILOFTSGANG TE BEGINNEN

HERMAN HELLE

9 • TON POMPERT SPREEKT ZIJN GERUSTSTELLEND DERDE OFFICIËLE MEDEDELING UIT: "HIER... DAMES EN HEREN, DE DERDE MEDEDELING..." ENZ. TOT EN MET "HET (DE BRAND) ZAL ZICH BESLIST NIET MEER UITBREIDEN, INTEGENDEEL..." / TIJDENS HET UITSPREKEN VAN DE BOVENVERMELDE WOORDEN VAN TON POMPERT VAT DE IN BRUIDSTAART-STIJL OPGETROKKEN PROJECT-ONTWIKKELAARSDROOM-MAQUETTE VAN HELLE VASTGOED VLAM ...

10 • ... VEELKLEURIGE ROOK STIJGT OP UIT HET SCHAALMODEL, EFFICIËNT AFGEVOERD DOOR DE ERBOVEN AANGEBRACHTE AFZUIGINSTALLATIE / DE VLAMMEN LAAIEN HOOG OP...

HERMAN HELLE

11 & 12 • ... ALS HET VUUR BEGINT TE DOVEN VERSCHIJNT HERMAN HELLE VANUIT DE BELENDEDE RUIMTE IN EEN AUTHENTIEK HITTEBESTENDIG BRANDWEERPAK MET EEN BLADERKANON IN DE AANSLAG / HIJ BLAAST DE BLADDERS VAN DE BRANDHAARD, EN ONTHULT ZO DE CONTOUREN VAN DE TEMPEL VAN KONING SALOMO

PAULINE KALKER

13 • OP DE ZOLDER VAN DE TOREN IS DE BAR INGERICHT / ACTRICE PAULINE KALKER VOORZIET HET PUBLIEK, NAAR DE OP HUN CONSUMPTIEBON AANGEGEVEN KEUS, VAN EEN ZOETE, ZOUTE, BITTERE OF EEN ZURE DRANK / VERVOLGENS NEEMT HET PUBLIEK PLAATS AAN DE TAFELS IN DE 'BEDRIJFSKANTINE' ...

14 • ... DAAR ONTHAALT PAULINE HET PUBLIEK OP EEN BETOOG OVER HET SPIJSVERTERINGSproces EN OP DE VOORDRACHT VAN EEN UITERST PERSOONLIJK GEDICHT: 'ONS CHEMISCH HUWELIJK'

JOZEF VAN ROSSUM & BARBARA WITTEVEEN, HARRIËT VAN REEK & GEERTEN TEN BOSCH

15 • OP NIVEAU 5 VAN HET TORENPAAND BEVINDT ZICH, NAAST DE BAR, TEVENS HET BRANDBLUSMIDDELENDEPOT / HET BESTAAT UIT TWEE 'ZACHTWAAR' SCULPTUREN VAN JOZEF VAN ROSSUM EN BARBARA WITTEVEEN / HIERNAAST IS EEN VAN DIE WERKEN AFGEBEELD / BEIDE WERDEN UITGEVOERD IN SCHUIM, PIEP EN PUR

16 • TON POMPERT SPREEKT ZIJN VIERDE OFFICIËLE MEDEDELING UIT: VAN "JA, DE BURGEMEESTER VAN ROTTERDAM ...", ENZ. TOT EN MET "... DE RAMEN ALS HET WARE OPEN ... DAT IS DE OFFICIËLE MEDEDELING ZIJDES DE BURGEMEESTER" / OP TON'S WOORDEN DAT ER GEVENTILEERD MAG WORDEN, OPENT DE GIDS DE LIFTDEUREN / HET DECOR VAN GEERTEN TEN BOSCH EN HARRIËT VAN REEK WORDT VOOR HET PUBLIEK ZICHTBAAR IN DE RUIMTE ACHTER DE LIFSCHACHT / TWEE DAGLICHTPEERTJES VERLICHTEN HET INWENDIGE VAN HET DECOR / UIT DE SCHACHT KLINKEN KREKELGELUIDEN / IN BRUIDSJAPON GEHULD VOEREN GEERTEN EN HARRIËT DE RITUELEN VAN 'BANKETJE' UIT

LILIUM CONVALLIUM

17 • VANAF NIVEAU 2 DAALT HET ENSEMBLE LILIUM CONVALLIUM, GEHULD IN BRUILOFTSKLEDIJ, DE TRAP AF / VIA EEN LOOPPLANK BETREDEN ZIJ DE AAN DE VOORZIJDE VAN DE LIFTKOKER OPGESTELDE STEIGER / HET ENSEMBLE ZET HET 'HOHELIED SALOMONIS' IN / DE BOUWSPOT DIRECT BOVEN DE ZANGERS VERLICHT EEN ZONNESCHIJF VAN ACHTEREN / EEN ZWARTE BOL: DE MAAN, IS UITERST RECHTS BEVESTIGD AAN EEN STAALKABEL / OP DE FRASE "SEHET MICH NICHT AN, DASS ICH SO SCHWARZ BIN / DENN DIE SONNE HAT MICH VERBRANNT" BEGINT DE MAANBOL TE BEWEGEN / DE 'MAAN' WORDT OVER EEN GORDIJNRAIL HORIZONTAAL IN DE RICHTING VAN DE 'ZON' GETROKKEN / NA ENIGE TIJD BEREIKT DE MAANBOL DE ZONNESCHIJF EN IS DE TOTALE ZONSVERDUISTERING VOOR HEN, DIE OP DE DERDE RANG IN HET MIDDEN HEBBEN PLAATSGENOMEN, EEN FEIT

18 • ... HET PUBLIEK KAN DIT ZELDZAME NATUURVERSCHIJSSEL MET BEHULP VAN DE UITGEDEELDE 'ECLIPSBRILLEN' VEILIG WAARNEMEN

TON POMPERT, GÉRARD TE WIEL & JACQUELINE MÜLLER

19 • OP NIVEAU 2 TREFT HET PUBLIEK DE LIFTKOKER MET GESLOTEN DEUREN AAN / DOOR DE RONDE RAAMPJES IN DE DEUREN VALT ZWAK LICHT / DE GIDS OPENT DE LIFTDEUREN / TON POMPERT ZIT MET OPGESTROOPT OVERHEMDSMOUWEN ACHTER ZIJN BUREAU / TON LEEST ZIJN VIJFDE OFFICIËLE MEDEDELING VOOR: VAN "JA, DA'S DE VIJFDE DAMES EN HEREN.. ", ENZ. TOT EN MET "MAAR OMDAT HET GEBIED IS AFGEZET... HOEFT DAT OOK VANAVOND NOG NIET TE GEBEUREN, KAN HET OOK MORGEN." / NA AFLOOP VAN DE MEDEDELING RINKELT DE TELEFOON OP ZIJN BUREAU: "HALLO?... JA, DIE ZIJN HIER... IK ZAL HET DOORGEVEN" / TON GEEFT HET BERICHT DOOR DAT HET PUBLIEK WORDT VERZOCHT ZICH NAAR HET DAKTERRAS OP NIVEAU 4 TE BEGEVEN

20 • OP HET DAKTERRAS IS EEN TRIBUNE OPGESTELD / GÉRARD TE WIEL EN JACQUELINE MÜLLER BEGELEIDEN VANAF EEN VLONDER HET OP DE TRIBUNE PLAATSNEMENDE PUBLIEK MET WEEMOEDIGE ACCORDEON- EN VIOOLKLANKEN

TON POMPERT

21 • TON POMPERT VERSCHIJNT OP HET DAKTERRAS OM ZIJN ZESDE OFFICIËLE MEDEDELING UIT TE SPREKEN: "JA, IK GELOOF DAT 'T DE ZESDE IS...", ENZ. TOT EN MET "EH, HOE DE STAND VAN ZAKEN VERDER IS HOORT U MORGENOCHTEND." / NA AFLOOP BETREEDT HIJ HET PLATTE DAK EN LOOPT IN DE RICHTING VAN DE KEILEHAVEN

22 • ALS HIJ DE PLAATS HEEFT BEREIKT VAN WAARUIT HIJ HET VOORMALIGE RAMPTERRAIN KAN ZIEN HOUDT HIJ STIL / TERWIJL HIJ EEN BLIK WERPT OP DE OVERZIJDE VAN DE KEILEHAVEN, STEEKT HIJ EEN SIGAAR OP / ROOKWOLKEN UITBLAZEND VERDWIJNT HIJ IN HET DONKER

PETER LINDHOUT & NAPOLEON

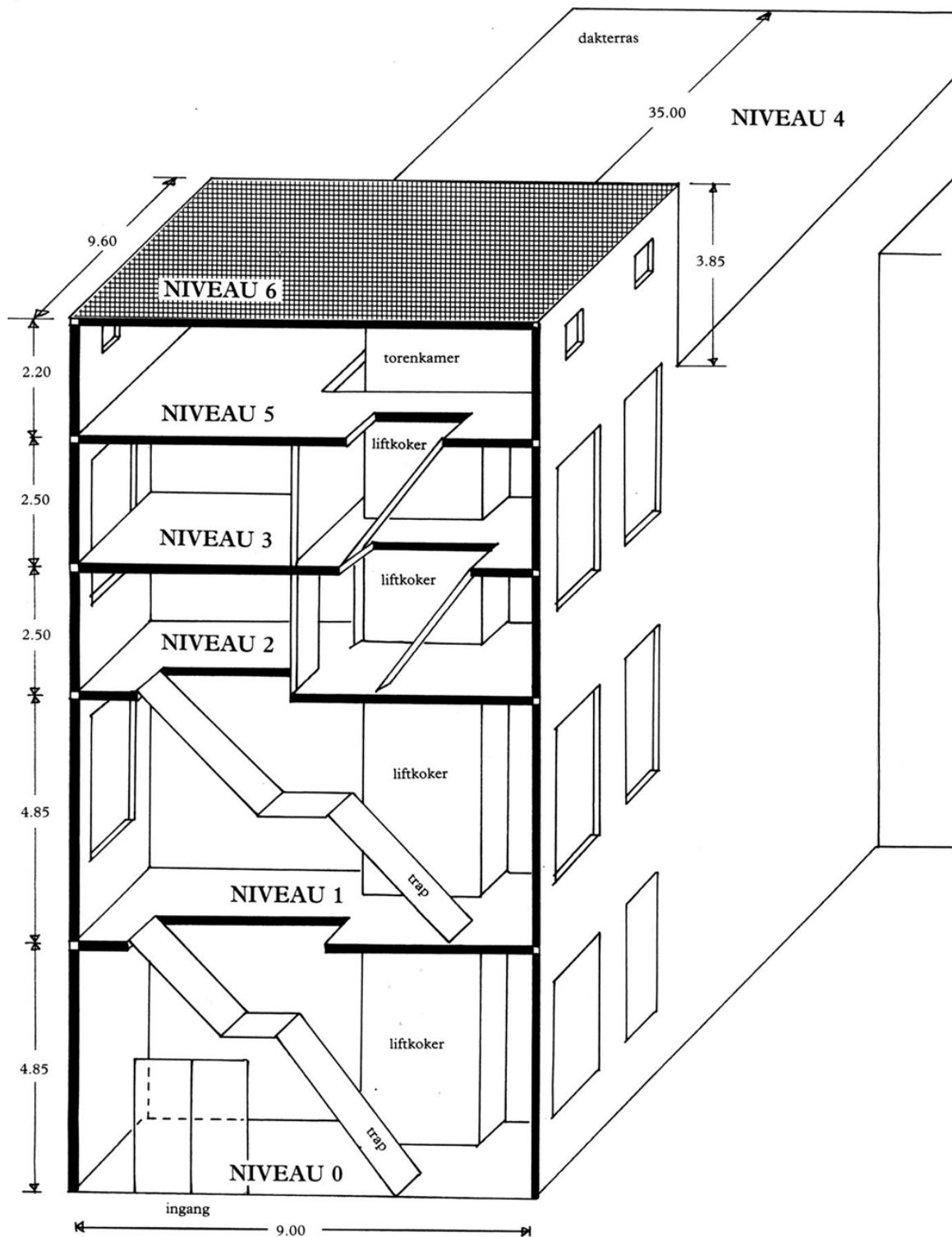

23 & 24 • GÉRARD TE WIEL EN JACQUELINE MÜLLER ZETTEN DE 'DANS VAN DE ROEMEENSE BRANDWEERMANNEN' IN / ALS HET EINDAKKOORD IS UITGEKLONKEN WORDT DE VIDEOPROJECTOR OP HET DAK INGESHAKELD / OP HET SCHERM WORDT DE ANIMATIEFILM VAN PETER LINDHOUT MET DE VIERVOETER NAPOLEON VERTOOND / NAPOLEON VERSCHIJNT TEGEN EEN ACHTERGROND VAN HELLEVUUR / HET OPLICHTEN VAN ZIJN ACHTERPOOT EN DE BIJBEHORENDE PLAS- EN BLUSGELUIDEN BLIJKEN GENOEG OM HET SEIN 'BRAND MEESTER' TE KUNNEN GEVEN

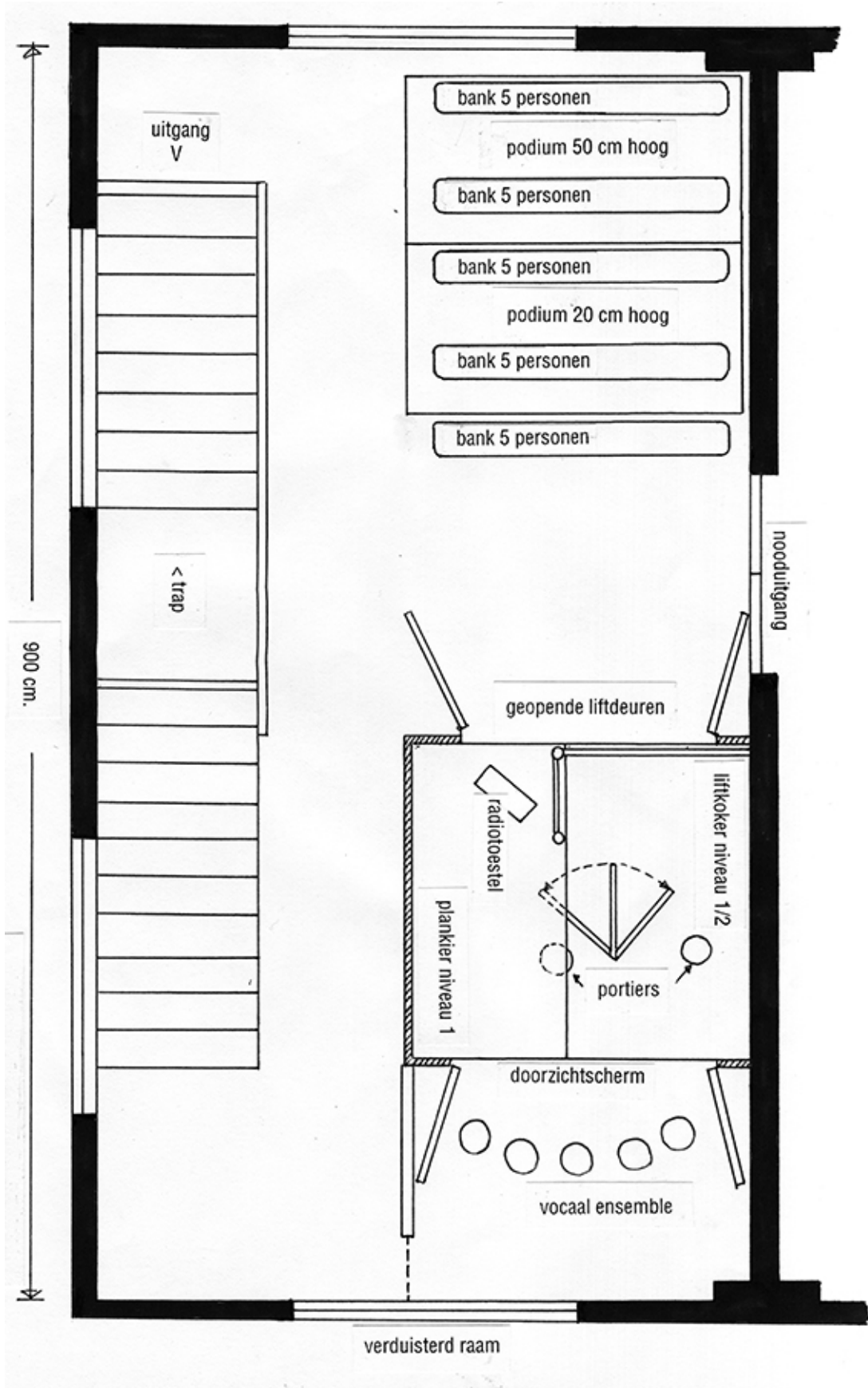

BRANDSCHAT

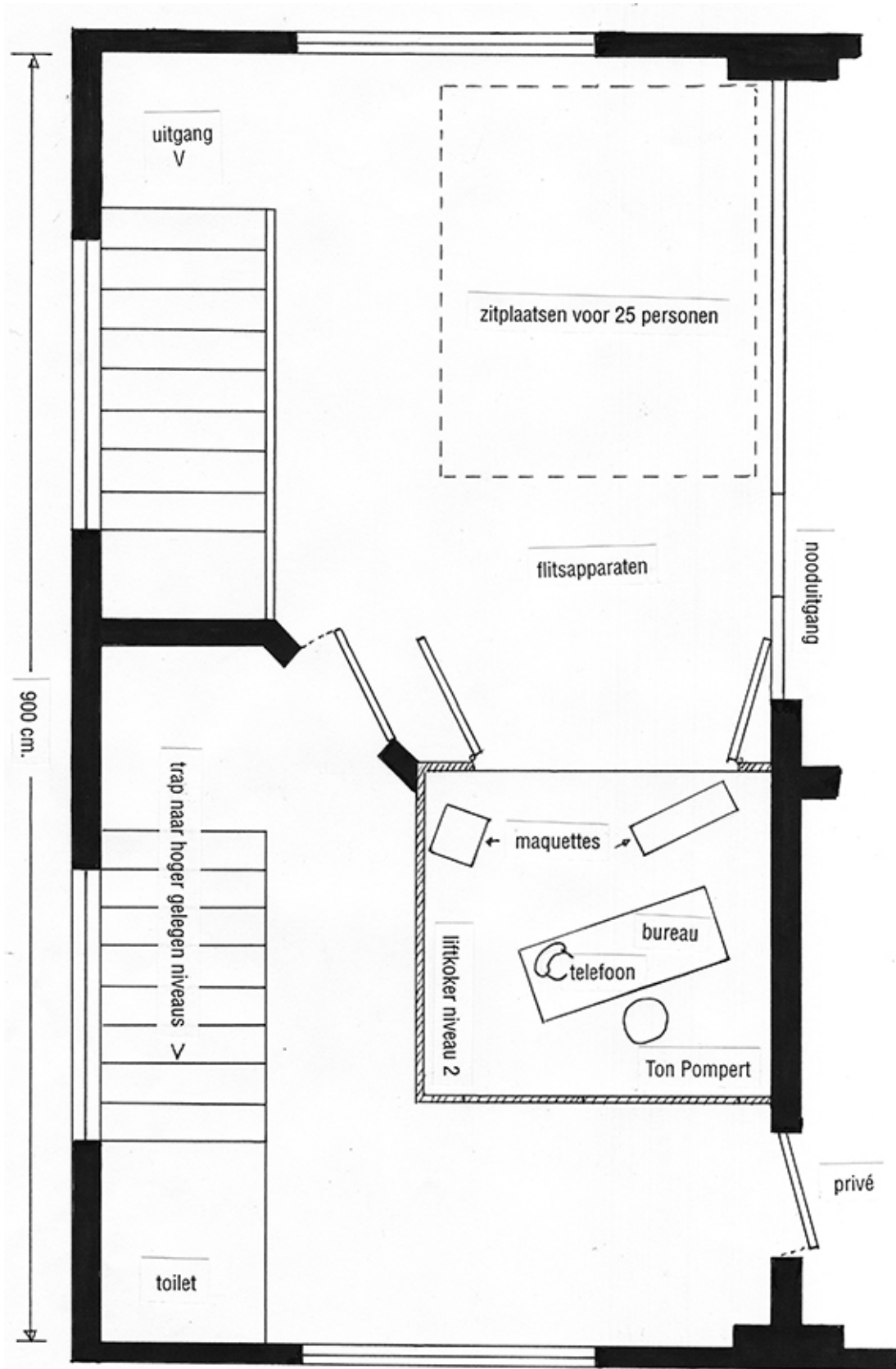
E. plattegronden

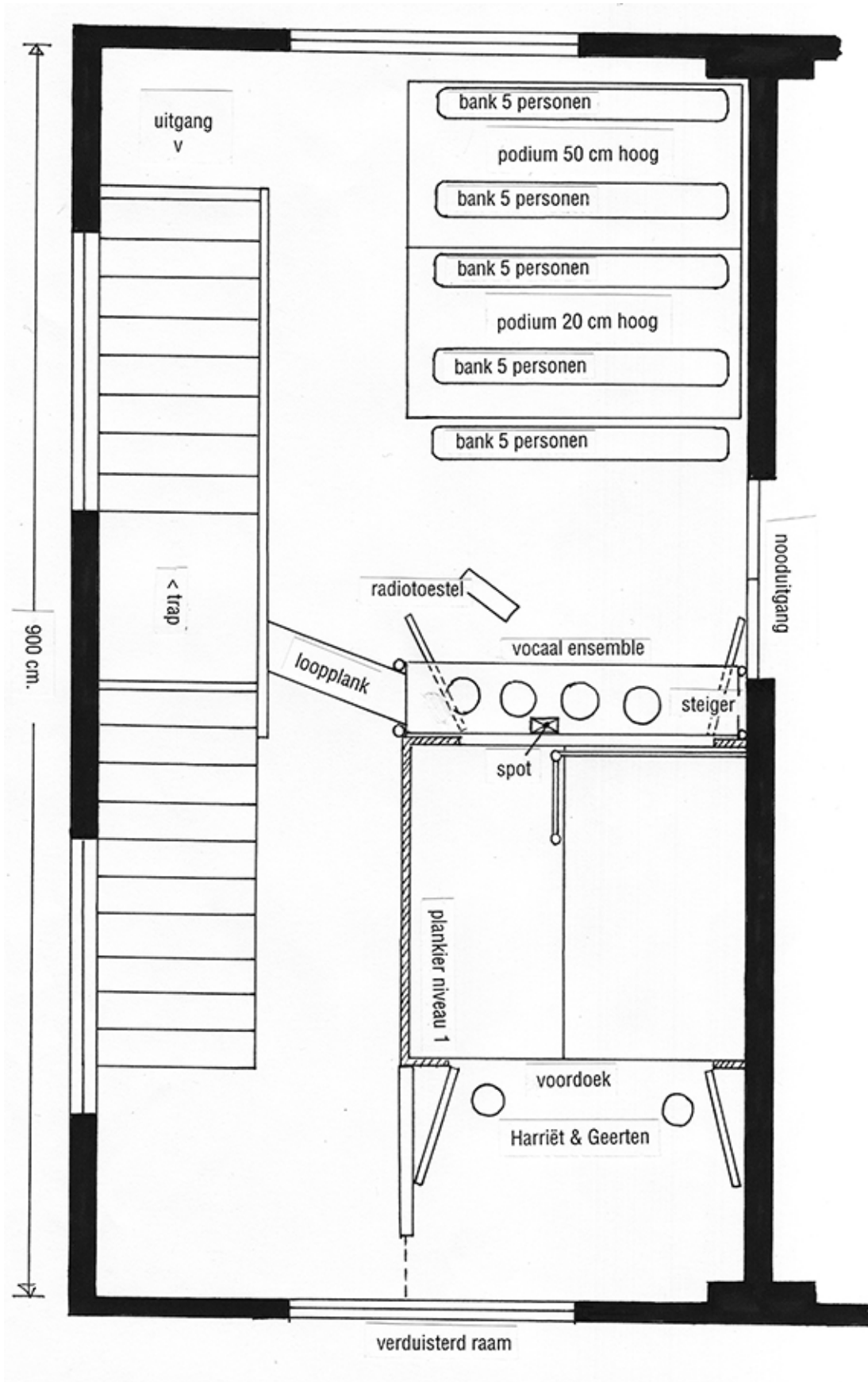
Dwarsdoorsnede van de voorstellingslocatie: de toren van het voormalige Inverpak- fabriek aan de Keileweg 26 in Rotterdam.

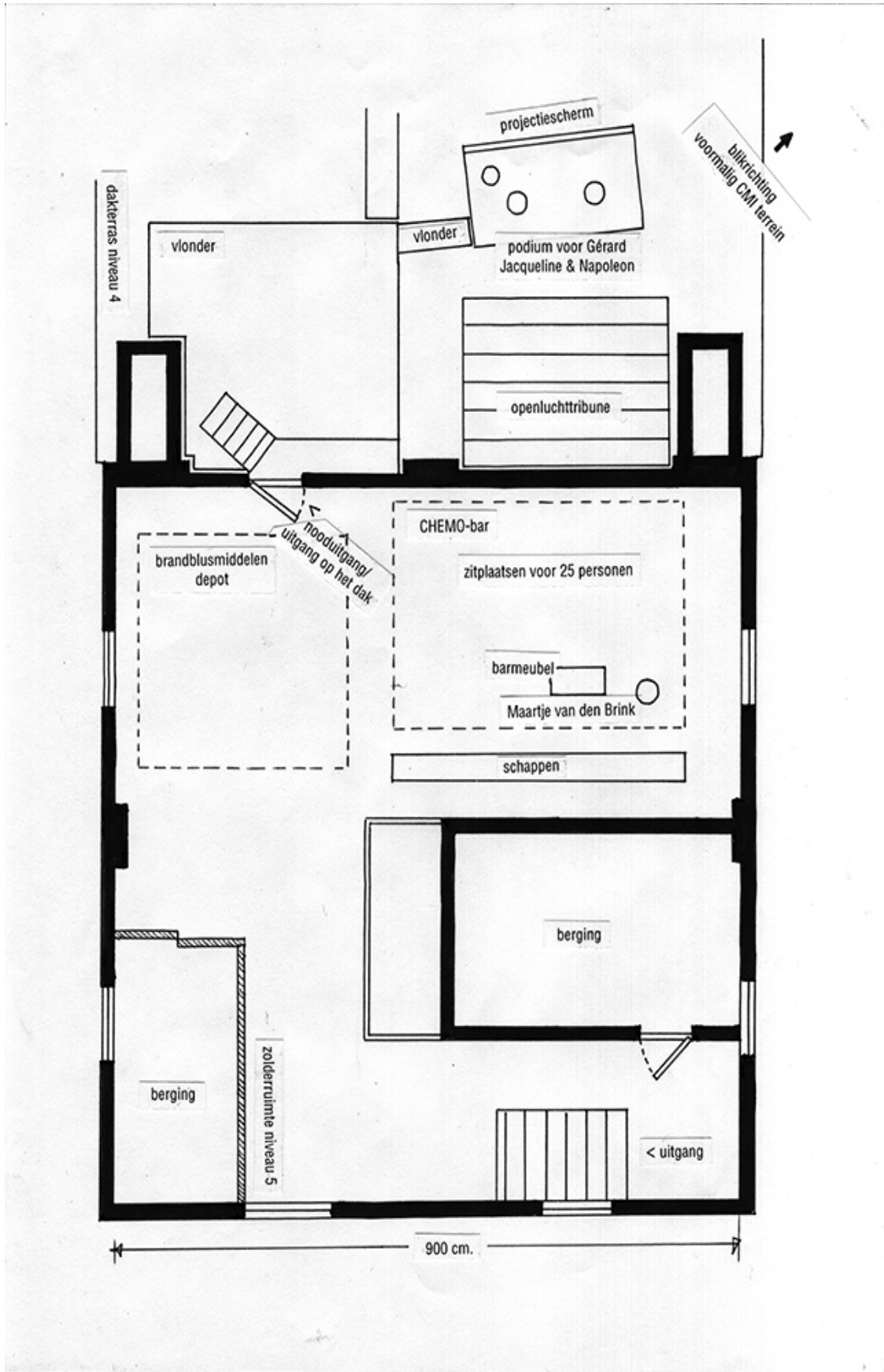
niveau 0,5 en 1 vóór de pauze

niveau 2 vóór de pauze

niveau 1 na de pauze

niveau 4 en 5 (dakterras en zolder) vóór en na de pauze

BRANDSCHAT

F. brandkrant & pers

SEPTEMBER
IN ROTTERDAM
KUNST EN CULTUURSENSATIES

BRANDKRANT

stichting
Bühne de BovenLucht
presenteert

BRANDSCHAT
een voorstelling samengesteld
door Arnold Schalks

informatie over de voorstelling brandschat tweede editie juli 1999 oplage 2000

BRANDSCHAT gaat op vrijdagavond 10 september 1999 om 21.00 uur in première op de locatie van Bühne de BovenLucht aan de Keileweg 26-28 in Rotterdam. De voorstelling wordt alleen in Rotterdam gespeeld en is te zien t/m 15 september 1999.

BRANDSCHAT-VOORAF-BRANDSCHAT-VOORAF-BRANDSCHAT

BRANDSCHAT is een avondvullende voorstelling. De titel, samengesteld uit de woorden *brandschade* en *bruidsschat*, grijpt allereerst terug op een lokale dramatische gebeurtenis. Als leidraad dient een felle uitslaande chemische brand die in februari 1996 op een steenworp afstand van de voorstellingslocatie woedde in een opslagloods aan de Keilestraat. De door het vuur onstane gifwolk was zo bedreigend, dat bewoners van Rotterdam-zuid werden opgeroepen ramen en deuren gesloten te houden. Het verkeer op de Maas moest tijdelijk worden stilgelegd. Het stadhuis stelde rampenplan en alarmstaf in werking.

Naast historisch materiaal over de brand bevat de voorstelling verwijzingen naar het bedrijf van de alchemist, waarin 'het chemische huwelijk', de verbinding van het vrouwelijke en het mannelijke element, het centrale beeld is.

BRANDSCHAT speelt zich, letterlijk en figuurlijk, op meerdere niveaus af. De

De CMI-brand op 28 februari 1996 (foto: Joannes Hoes).

onderdelen worden op verschillende locaties in een voormalig fabriekspand gepresenteerd: in het trappenhuis, op platforms die op verschillende niveaus in een liftkoker zijn aangebracht, op een zolderverdieping en op een dakterras, dat uitzicht biedt op het nu braakliggende terrein van de ramp. Het publiek beweegt met de voorstelling mee.

BRANDSCHAT bestaat uit bijdragen van de acteur Ton Pompert, de actrice Pauline Kalker, de performers Harriët van Reek, Geerten Ten Bosch en Maarten van Gent & Assistent, de auteur Heinrich Schneeweiß, de filmmaker Noud Heerkens, de animator Peter Lindhout, de beeldende kunstenaars Herman Helle, Barbara Witteveen en Jozef van Rossum, de musici Cora Schmeiser, Inga Schneider, Harm Huson, Richard Prada, Arnout Lems, Gérard te Wiel en Jacqueline Müller en de hond Napoleon.

LOOPT U MAAR EVEN MET DE VOORSTELLING OP
en luistert u naar de ontroerende uitspraken van een burgervader, die de ongeruste burger gerust wenst te stellen. Waar vuur is, is rook! De zes officiële mededelingen van de burgemeester lopen als een rookgordijn door de voorstelling. Klabam! De portiers hebben de deuren gesloten, nu is er geen terug meer. U ruikt een brandlucht? U ziet een rookpluim? Maakt u zich geen zorgen: het is slechts de projectontwikkelaarsdroom die heeft vlamgevat. Wat daaruit opkringt zijn de madrigalen van Paul Hindemith op de broeierige teksten van Josef Weinheber. Hij heeft de heksenketel opgezet en wijst, het magisch recept in de hand, op het bewind van het vuur in de alchemisten-oven, waarin zich het chemisch huwelijk van de prima materia voltrekken zal. "Chemisch huwelijk", zei u? Waar huwelijk, daar bruiloft! Sluit u aan bij de occulte bruiloftsgang van Christian Rosenkreuz en begeef u, via de hoogtijdige performance Banketje en verlicht door het hooglied van Salomo, hemelwaarts, om tenslotte op het dak uw hart te warmen aan de duo-le bruiloftsmuziek van Scala. Laat u overtuigen dat het vuur daadwerkelijk louteren kan. Tranende ogen verhelpt u door een bevochtigde zakdoek op het gezicht te leggen. Wendt u zich daarvoor a.u.b. tot de keeper van de BMZ-BAR, de beheerders van het brandblusmiddelendepot, of belt u gewoon 06 0994499.....'

stichting
**Bühne
de
BovenLucht**

BRANDSCHAT wordt financieel ondersteund door de stichting Rotterdam Festivals, de Rotterdamse Kunststichting, het Centrum Beeldende Kunst Rotterdam, de Stichting Bevordering van Volkskracht, het VSB Fonds en het Goethe Instituut Rotterdam.

PROGRAMMA OVERZICHT

op het programma staan o.a.:

ZES OFFICIËLE MEDEDELINGEN voorgedragen en gespeeld door de acteur *Ton Pompert*

SCHAALMODEL VAN DE APOCALYPS een ontredderde maquette van de beeldend kunstenaar *Herman Helle*

HANG- EN SLUITWERK een performance van de portiers *Maarten van Gent & Assistent*

DRIE VIJFSTEMMIGE MADRIGALEN uit 1958 van de componist Paul Hindemith op teksten van de dichter Josef Weinheber, voorgedragen door de auteur *Heinrich Schneeweiß* en uitgevoerd door het vocaal ensemble Liliium Convallium: *Cora Schmeiser, Inga Schneider, Harm Huson, Richard Prada* en *Arnout Lems*

BANKETJE een hoogtijdige performance van de performers *Harriët van Reek* en *Geerten Ten Bosch*

DAS HOHELIED SALOMONIS een vierstemmige ode aan de chemie van de hartstocht uit 1606 van de componist Leonhard Lechner, uitgevoerd door het vocaal ensemble Liliium Convallium

EEN PASSAGE UIT 'Die Chymische Hochzeit des Christian Rosenkreuz', een occult geschrift uit 1616, van beeld voorzien door de acteur *Joop Keesmaat* en filmmaker *Noud Heerkens*

HET BRANDBLUSMIDDELENDEPOT een zachtwaar sculptuur van schuim, piep en pur van de beeldend kunstenaars *Barbara Witteveen* en *Jozef van Rossum*

BRAND MEESTERS openlucht bruiloftsmuziek door het duo SCALA: *Jacqueline Müller* en *Gérard te Wiel*, van droombeelden voorzien door *Peter Lindhout* in samenwerking met de hond *Napoleon*

in de pauze wordt u opgevangen door de actrice *Pauline Kalker*

BÜHNE DE BOVENLUCHT

In juni 1997 nam beeldend kunstenaar Arnold Schalks het initiatief tot de oprichting van Bühne de BovenLucht. Vanaf die datum stelt de Bühne haar binnen- en buitenruimte ter beschikking voor presentaties van uitvoerende kunsten en filmkunst. De faciliteiten bestaan uit een aantal multifunctionele ruimtes in het trappenhuis, de omgebouwde liftkoker en op het dak van het ateliergebouw van stichting Kunst & Complex, een voormalig fabriekspand, aan de Keileweg 26-28 in Rotterdam. Het gebouw ligt midden in een non-stop actief havengebied. Deze typisch Rotterdamse 'couleur locale' verleent de evenementen een unieke sfeer. Bühne de BovenLucht produceerde in 1997 op 19, 20 en 21 september het avondvullende podiumprogramma UITZICHT en in juni 1997 en 1998, in samenwerking met stichting Picos de Europa, het 2e en 3e Global Attic video- & Filmfestival.

VOOR RESERVERINGEN OF AANVULLENDE PROGRAMMA INFORMATIE

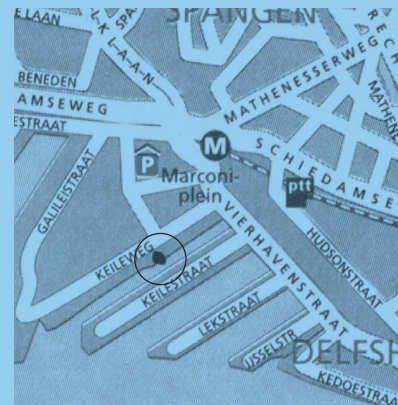
kunt u terecht op telefoonnummer 010 - 477 94 75. Als het antwoordapparaat is ingeschakeld, laat u dan s.v.p. een boodschap met uw telefoonnummer achter. U zult dan zo spoedig mogelijk worden teruggebeld.

Reserveren is ook mogelijk via een bericht aan: arnosch@wxs.nl. Tijdige reserveerders ontvangen een schriftelijke plaatsbevestiging met vermelding van de geboekte voorstelingsdatum.

U bereikt Bühne de BovenLucht met de **auto** door het 'Havens-' nummerstelsysteem te volgen. De nummers worden vermeld op de ANWB-wegwijzers rond en in Rotterdam. *Het atelierpand van stichting Kunst & Complex aan de Keileweg 26-28 heeft [havennummer 305](http://www.havennummer305.nl).*

Als u met het **openbaar vervoer** reist, neemt u tramlijn 1 (richting Schiedam-Woudhoek) of tramlijn 4 (richting Schiedam-Broersvest) vanaf Rotterdam Centraal Station. Uitstappen op station Marconiplein. Kosten: 2 strippen.

De Keileweg 26-28 (de zwarte stip op de plattegrond) bevindt zich op ongeveer 5 minuten loopafstand van het station Marconiplein (de witte M in de zwarte cirkel).

GEGEVENS BRANDSCHAT

data voorstellingen : 10 september t/m 15 september 1999

aanvang : 21.00 uur

voorstellingsduur : ± 90 minuten (pauze inbegrepen)

plaats : atelierpand van stichting Kunst & Complex, Keileweg 26-28 Rotterdam (haven 305)

toegangsprijs : f 20,-

bijzonderheden : In verband met de ruimtelijke beperkingen in het pand kunnen maximaal 30 kaarten per voorstelling worden verkocht.

reserveren (aanbevolen) : tl. 010 - 477 94 75

e-mail : arnosch@wxs.nl

website : <http://home.wxs.nl/~arnosch>

Rampen bestrijden met gestotter

Rotterdam - Domheid, onbenul, misverstand en blunders die weer rechtgepraat moeten worden: bij rampen gaat steevast alles mis wat er mis kan gaan. Acteur Ton Pompert staat in de nacht op een weids asfaltdak aan de Keileweg, met rechts de rondjeskruipende auto's van de hoerenlopers en in de verte industrie. Een kaal stuk terrein is de plek waar jaren geleden een opslagloods van chemische stoffen de lucht in ging en net geen ramp veroorzaakte.

Sigaar, houterige bewegingen, clichéplaatje van de Rotterdamse burgemeester van toen, maar goed neergezet. Vrijwel letterlijk zijn ook zijn zes of zeven toespraken die door de hele voorstelling 'Brandschat' lopen waarin onze burgemeester vooral het publicitaire brandje blust in halve zinnen en veel ge-uh-eh-dus-be-grijpt- u-wel, dus veel baarlijke nonsens en een beetje van ramen en deuren

sluiten. We hebben op dat moment al gezien dat dat niet is gebeurd. Op verschillende plekken in het gebouw zien we scènes en horen we vooral ook vurige meerstemmige zang van het vocaal ensemble Liliium Convallium met Hindemith. Juist de schijnbare monterheid daarvan suggereert naderend onheil en maakt de voorstelling spannend. De videoprojecties van zwarte rookwolken bevestigen dat, net als het papieren maquette'tje dat plotseling tijdens een nieuwe burgemeesterstoepspraak in de fik gaat en veel helser blijft branden dan je verwacht. [...]

[...] Brandschat is een parabel op basis van de werkelijkheid, subtiel en prachtig vormgegeven in een liftkoker die wordt gebruikt als kijkdoos. Een verhaal over mensen in een put moet de opmaat zijn voor de apocalyps: veel te weinig van die mensen worden gered. [...]

Han Geurts, Rotterdams Dagblad, donderdag 16 september 1999